

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет економіки та менеджменту

(повна назва факультету)

Кафедра менеджменту та адміністрування

(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

Магістр

(назва освітнього ступеня)

на тему: Дослідження шляхів згуртування громади для проведення
соціальних змін, на прикладі Скалатської територіальної громади

Виконав(ла): студент(ка) 6 курсу, групи БАМ-61
спеціальності _____

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Галат В.М.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник

Мосій О. Б.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

Мосій О. Б.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

Шерстюк Р.П.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Тернопіль 2024

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет Факультет економіки та менеджменту

(повна назва факультету)

Кафедра Кафедра менеджменту та адміністрування

(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Сороківська О.А.
 (підпис) (прізвище та ініціали)

«__» _____ 2024_р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня

магістр

(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю

281 Публічне управління та адміністрування

(шифр і назва спеціальності)

студенту

Галат Віталій Миронович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Дослідження шляхів згуртування громади для проведення соціальних змін, на прикладі Скалатської територіальної громади

Керівник роботи Мосій Ольга Бориславівна, к. е. н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від 12.09.2024 2024 року № 4/7-915

2. Термін подання студентом завершеної роботи 1 грудня

3. Вихідні дані до роботи Законодавство та нормативно-правові акти України,

статистична інформація, документація Скалатської територіальної громади

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ. Розділ I Дослідження шляхів згуртування громади для проведення соціальних змін

Розділ II Оцінка згуртованості Скалатської територіальної громади

Розділ III Дослідження шляхів згуртування мешканців Скалатської територіальної громади

Розділ IV Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях.

Висновки та пропозиції. Бібліографія. Додатки.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

1. SWOT-аналіз розвитку Скалатської громади

2. Результати відповідей на питання анкети «Чи вважаєте ви свою громаду згуртованою?»

3. Причини низького рівня згуртованості мешканців Скалатської територіальної громади

4. Етапи реалізації проєкту «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» у 2025 році

5. Витрати по проєкту «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» на 2025 рік

6. Ефект від реалізації проєкту «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» для Скалатської громади

7. Бюджет тренінгів з цифрової грамотності

8. Зміни у Скалатській громаді після тренінгів цифрової грамотності

9. SWOT-аналіз розвитку волонтерства Скалатської громади

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ IV Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях	В.С. Стручок		
	Р.П. Шерстюк		

7. Дата видачі завдання 3 червня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
	Вступ.	15.08.2024 р.	
	Розділ I Дослідження шляхів згуртування громади для проведення соціальних змін	31.08.2024 р.	
	Розділ II Оцінка згуртованості Скалатської територіальної громади	30.09.2024 р.	
	Розділ III Дослідження шляхів згуртування мешканців Скалатської територіальної громади	31.10.2024 р.	
	Розділ IV Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях	10.11.2024 р.	
	Висновки та пропозиції	15.11.2024 р.	
	Бібліографія	15.11.2024 р.	
	Додатки	15.11.2024 р.	

Студент

(підпис)

Галат В.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Мосій О.Б.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тема: «Дослідження шляхів згуртування громади для проведення соціальних змін, на прикладі Скалатської територіальної громади».

Магістерська робота: 79 сторінок, 7 рисунків, 9 таблиць, 1 додаток, 69 літературних джерел.

Метою роботи є розробка пропозицій щодо згуртування Скалатської ТГ для проведення соціальних змін.

Об'єктом дослідження є згуртування громади.

Предметом дослідження є процеси згуртування територіальної громади.

Методи дослідження – експертні оцінки, статистичний аналіз, факторний аналіз, SWOT-аналіз, інтерв'ю та фокус-групи, метод бюджетування, аналіз «затрати-вигоди», польові дослідження.

Запропоновано шляхи згуртування територіальної громади, зокрема, проєкт розвитку місцевих традицій та ініціатив, внесено пропозиції щодо використання цифрових технологій, як способу згуртування громади та активізації волонтерських рухів у Скалатській ТГ.

Ключові слова: територіальна громада, згуртування, соціальні зміни, волонтерство, публічна установа.

ANNOTATION

Topic: "Study of some ways of the community uniting in order to carry out social transformations (Skalat territorial community as a case study)"

Master degree thesis consists of 79 pages, 7 figures, 9 tables, 1 appendix, 69 references.

The purpose of the paper is to develop proposals for uniting the Skalat TC for social change.

The object of the study is community cohesion.

The subject of the study is the processes of cohesion of the territorial community.

Research methods – expert assessments, statistical analysis, factor analysis, SWOT analysis, interviews and focus groups, budgeting method, analysis of "costs", field research.

Ways to unite the territorial community, in particular, the development of local traditions and initiatives, submitted proposals for the use of digital technologies, as a way of uniting the community and activation of volunteer movements in the Skalat TC.

Keywords: territorial community, cohesion, social changes, volunteering, public institution.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ЗГУРТУВАННЯ ГРОМАДИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН	9
1.1 Роль громади у соціальних змінах	9
1.2 Механізми згуртування громади	15
1.3 Бар'єри на шляху до згуртування громади.....	22
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЗГУРТОВАНOSTІ СКАЛАТСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	27
2.1. Характеристика Скалатської територіальної громади	27
2.2 Аналіз ситуації та перспектив розвитку Скалатської громади	31
2.3 Діагностика згуртованості Скалатської територіальної громади	40
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ЗГУРТУВАННЯ МЕШКАНЦІВ СКАЛАТСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	44
3.1 Проєкт «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» як спосіб згуртування громади.....	44
3.2 Пропозиції щодо використання цифрових технологій, як способу згуртування громади	56
3.3 Шляхи згуртування громади через волонтерські рухи	62
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	68
4.1 Рекомендації з поліпшення умов праці та пожежної безпеки в Скалатській міській раді	68
4.2 Організація і норми забезпечення харчами та речами першої необхідності потерпілого населення та уражених.....	72
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	75
БІБЛІОГРАФІЯ.....	76
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми полягає у тому, що у період соціальних і економічних викликів, таких як війна, кризи чи масові зміни у суспільстві, єдність громади сприяє стабільності та підвищує стійкість до викликів. Згуртовані громади ефективніше вирішують внутрішні проблеми, запобігають конфліктам і забезпечують комфортне середовище для всіх мешканців. Громада, яка має спільні цілі, легше залучає інвестиції, реалізує місцеві проекти і підвищує добробут мешканців. Сильна громада краще управляє ресурсами, уникає їх розпорошення і забезпечує прозорість у прийнятті рішень.

Згуртованість громади сприяє активному громадянському залученню, що є основою для розвитку демократії. Люди відчують свою причетність до вирішення важливих питань та мають більший вплив на процеси ухвалення рішень. В умовах глобалізації, зміни клімату та урбанізації згуртована громада легше адаптується до змін. Це особливо актуально в Україні, де громади переживають реформу децентралізації. Здатність громади об'єднуватися для захисту своїх прав та інтересів особливо важлива під час війни, коли підтримка ЗСУ та внутрішньо переміщених осіб є критично необхідною.

У сучасному світі, де зникають локальні традиції, згуртована громада може зберігати і розвивати свою культурну спадщину, що є основою національної ідентичності. Згуртованість громади створює умови для розвитку, стійкості та благополуччя. Це не лише виклик, але й можливість будувати сильну і незалежну державу.

Метою роботи є розробка пропозицій щодо згуртування Скалатської ТГ для проведення соціальних змін.

Головними **завданнями** роботи є:

- дослідити шляхи згуртування територіальної громади;

- оцінити згуртованість мешканців Скалатської ТГ;
- внести пропозиції щодо посилення згуртованості мешканців Скалатської ТГ.

Об'єктом дослідження є згуртування громади.

Предметом дослідження є процеси згуртування територіальної громади.

Методи дослідження – експертні оцінки, статистичний аналіз, факторний аналіз, SWOT-аналіз, інтерв'ю та фокус-групи, метод бюджетування, аналіз «затрати-вигоди», польові дослідження.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у розробці рекомендацій щодо згуртування територіальної громади шляхом втілення проектних рішень.

Практичне значення результатів полягає у розробці шляхів згуртування територіальної громади, зокрема, проєкту розвитку місцевих традицій та ініціатив, пропозиції щодо використання цифрових технологій, як способу згуртування громади та активізації волонтерських рухів у Скалатській ТГ.

Апробація результатів. Мосій О. Б., Галат В. М. Участь громадян у суспільних процесах у громаді. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій» (25 квітня 2024 р.). м. Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 256. (Додаток А).

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ЗГУРТУВАННЯ ГРОМАДИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

1.1 Роль громади у соціальних змінах

Роль громади у соціальних змінах є ключовим аспектом соціального розвитку, адже громада має великий потенціал для впровадження та підтримки змін на різних рівнях: локальних, національних, глобальних трансформацій.

Громада – це група людей, об'єднаних спільними інтересами, географічним місцем проживання, культурними або соціальними особливостями. Вона може бути як територіальною (мікрорайон, село, місто), так і тематичною (екологічні рухи, активістські об'єднання). Громада має власні внутрішні соціальні зв'язки, які є інструментом для досягнення соціальних змін.

Громади часто є першим осередком, де виникають ідеї та потреба в соціальних змінах. Члени громади відчують проблеми на місцевому рівні гостріше, тому вони краще розуміють свої потреби та можуть швидко реагувати на виклики. Члени громади, стикаючись із проблемами у своєму повсякденному житті, можуть стати ініціаторами змін, оскільки вони безпосередньо відчують наслідки соціальних чи економічних проблем. Це можуть бути питання інфраструктури, екології, освіти, охорони здоров'я чи соціального забезпечення. Наприклад, якщо громада бачить проблему з доступом до якісної питної води, саме вона може ініціювати проєкт для вирішення цієї проблеми, організувавши колективні дії або звернувшись до місцевих чи національних органів влади.

Громади мають унікальний досвід і знання про локальні особливості, які часто не враховуються в центральних ініціативах. Це дозволяє їм створювати інноваційні рішення для конкретних проблем. Ідеї можуть стосуватися різних сфер: від освітніх програм і підтримки місцевого бізнесу до екологічних заходів

та культурних проєктів. Багато таких ініціатив започатковуються у формі місцевих рухів, які потім можуть масштабуватися на національний рівень.

У багатьох громадах існує значний соціальний капітал. Соціальний капітал – це сукупність соціальних зв'язків, довіри та співпраці між членами спільноти, яка полегшує досягнення спільних цілей. Цей капітал дозволяє згуртувати громаду для вирішення завдань, таких як захист природи, покращення громадських просторів, підтримка вразливих груп тощо. Соціальний капітал допомагає налагоджувати ефективну співпрацю між різними секторами, зокрема між місцевими органами влади, бізнесом та громадськими організаціями.

Активізація соціального капіталу є важливою складовою процесу соціальних змін і розвитку громад. Активізація соціального капіталу допомагає громаді об'єднати ресурси, знання та зусилля для вирішення важливих питань і забезпечення сталого розвитку [1].

Соціальний капітал включає такі ключові компоненти: довіра; соціальні зв'язки; норми та взаємні зобов'язання.

Чим вищий рівень соціального капіталу, тим більша здатність громади до об'єднання зусиль для досягнення спільних цілей.

Соціальний капітал може бути поділений на три основні види:

- зв'язуючий капітал: це соціальні зв'язки, що існують всередині груп з високим рівнем внутрішньої згуртованості (родина, друзі, спільноти). Він підтримує соціальну солідарність і сприяє взаємній підтримці;
- накладаючий капітал: це зв'язки між різними групами або соціальними колами, які дозволяють налагоджувати співпрацю з іншими організаціями або спільнотами;
- зв'язуючий капітал: це відносини між індивідами чи громадами і владними або іншими інституційними структурами. Він важливий для доступу до ресурсів та впливу на політичні рішення.

Активізація соціального капіталу полягає у розвитку та зміцненні соціальних зв'язків, підвищенні рівня довіри та взаємодії в межах громади. Це відбувається через такі процеси: створення громадських ініціатив; розвиток партнерств; залучення до прийняття рішень; підтримка волонтерських та соціальних рухів.

Громадські організації та місцеві лідери відіграють вирішальну роль у процесі активізації соціального капіталу. Вони можуть виступати ініціаторами громадських проєктів, об'єднувати людей та створювати платформи для взаємодії. Лідери громади є важливими агентами змін, оскільки вони мають довіру і вплив на локальному рівні, що дозволяє їм ефективно мобілізувати людей на спільні дії.

Активізація соціального капіталу має позитивний вплив на різні аспекти життя громади:

- соціальна згуртованість: підвищення рівня взаємодії і довіри сприяє зміцненню відчуття єдності серед членів громади;
- економічний розвиток: соціальний капітал полегшує доступ до ресурсів і створює можливості для спільного підприємництва або розвитку місцевих бізнесів;
- політичний вплив: активізована громада має більше шансів впливати на рішення місцевих органів влади або лобіювати інтереси на державному рівні;
- соціальна підтримка: міцні соціальні зв'язки сприяють кращій підтримці вразливих груп населення, оскільки громади стають платформами для взаємодопомоги.

Прикладами активізації соціального капіталу є:

- громадські центри та об'єднання: створення громадських центрів або клубів, де люди можуть зустрічатися, обговорювати проблеми і спільно працювати над їх вирішенням;

- волонтерські рухи: кампанії з прибирання територій, підтримки екології або допомоги малозабезпеченим;
- громадські ініціативи у сфері охорони здоров'я: об'єднання громади для проведення кампаній із вакцинації, боротьби з епідеміями або популяризації здорового способу життя.

На шляху активізації соціального капіталу стоїть ряд викликів:

- нерівність у доступі до ресурсів: не всі члени громади можуть мати рівний доступ до мереж підтримки або участі у прийнятті рішень, що може перешкоджати активізації соціального капіталу;
- розбіжності у цілях: відмінності в інтересах і потребах між різними групами громади можуть створювати труднощі в об'єднанні зусиль;
- соціальна ізоляція: частина громади може бути соціально ізольованою через економічні або культурні фактори, що перешкоджає інтеграції.

Активізація соціального капіталу є важливим фактором для побудови сильних і стійких громад, здатних ефективно вирішувати свої проблеми та здійснювати соціальні зміни. Через зміцнення соціальних зв'язків, розвиток довіри та співпраці, громада може стати платформою для досягнення економічних, соціальних та політичних цілей, сприяючи розвитку суспільства в цілому.

Громади, як правило, мають високий рівень взаємодії між своїми членами, що сприяє об'єднанню зусиль для досягнення спільної мети. Важливою частиною цієї взаємодії є партнерства з іншими спільнотами, місцевими бізнесами, благодійними організаціями та владними структурами. Такі партнерства дозволяють громадам легше реалізовувати свої ініціативи, оскільки вони отримують доступ до додаткових ресурсів, знань та фінансування.

Локальні ініціативи, які виходять з самої громади, зазвичай є більш ефективними, ніж зверху спущені рішення, оскільки вони враховують реальні

потреби людей. Місцеві жителі краще знають, що саме їм потрібно, і які рішення будуть найбільш дієвими. Громадські ініціативи також можуть оперативніше реагувати на зміни в ситуації та потребах, завдяки прямому контакту з реаліями місцевого життя. Наприклад, громади можуть ініціювати програми з підтримки малозабезпечених родин, організовувати культурні заходи чи волонтерські акції для покращення умов життя.

Одним із шляхів, через який громада може генерувати ініціативи, є організація фінансових зборів для реалізації проєктів, що відповідають потребам. Сучасні технології, такі як краудфандингові платформи, дозволяють залучати фінансування не лише від місцевих жителів, але й від ширшої аудиторії, що готова підтримати соціально значущі проєкти. Таким чином, громада може самостійно фінансувати свої ініціативи, не покладаючись на зовнішні джерела або державні гранти.

Прикладами успішних громадських ініціатив є:

- екологічні рухи: громади часто виступають ініціаторами проєктів зі збереження навколишнього середовища, таких як організація масових прибирань, створення парків, збереження зелених зон та боротьба зі змінами клімату;
- соціальні програми: багато громад організовують власні програми підтримки вразливих груп населення, наприклад, організація харчування для малозабезпечених або програми для підтримки літніх людей;
- розвиток інфраструктури: громади можуть ініціювати будівництво дитячих майданчиків, ремонт доріг чи освітлення вулиць, що безпосередньо впливає на якість життя мешканців.

Громадські ініціативи можуть також впливати на загальнонаціональну політику, піднімаючи локальні питання до рівня державних дискусій. Коли громади об'єднуються навколо певної проблеми і спільно висловлюють свою позицію, вони можуть привернути увагу ЗМІ, уряду та політиків. Це часто

призводить до прийняття нових законів або змін у політиці, які враховують інтереси місцевих спільнот [9].

Одна з ключових ролей громади у соціальних змінах полягає в підвищенні рівня соціальної свідомості серед своїх членів. Освітні програми, тренінги, обговорення та інформаційні кампанії допомагають громаді усвідомлювати важливість певних соціальних питань і мотивують до дій. Через активні громадські заходи громади можуть виховувати почуття відповідальності за соціальне благополуччя та стимулювати активність своїх членів.

Крім створення змін, громада часто виконує функцію захисника своїх прав та інтересів. Громадські об'єднання можуть виступати проти рішень місцевої або національної влади, які йдуть у розріз із потребами або бажаннями громади. Така активність допомагає не тільки відстоювати права громадян, а й вдосконалювати систему прийняття рішень у суспільстві.

Громади можуть виступати як партнери для державних структур та бізнесу, беручи участь у реалізації соціальних програм. Залучення громади до вирішення соціальних проблем не лише збільшує ефективність таких проєктів, але й підвищує рівень довіри до влади. Крім того, бізнес все частіше залучається до соціальних проєктів, підтримуючи ініціативи громади через корпоративну соціальну відповідальність.

Історія знає безліч прикладів, коли громади виступали рушійною силою соціальних змін [14]:

- екологічні рухи: громади по всьому світу активно виступають за збереження довкілля, створюючи волонтерські ініціативи, громадські кампанії проти забруднення або лобіюючи екологічні закони;
- містобудівні ініціативи: наприклад, громадські ініціативи зі збереження архітектурної спадщини або облаштування публічних просторів;

– соціальні рухи за рівність: багато громадських рухів (наприклад, боротьба за права меншин, феміністичні рухи) були ініційовані місцевими громадами.

Незважаючи на великий потенціал, громади стикаються з низкою викликів на шляху до соціальних змін. Це можуть бути:

- нестача фінансування та ресурсів;
- відсутність єдності всередині громади;
- політичні або соціальні перешкоди з боку влади чи інших груп;
- недостатня підтримка або розуміння з боку широкого суспільства.

1.2 Механізми згуртування громади

Громада як інструмент мобілізації для змін відіграє ключову роль у досягненні соціальних, економічних і політичних трансформацій. Мобілізація громади передбачає активне залучення її членів до участі у вирішенні спільних проблем або досягненні певних цілей, що сприяють покращенню умов життя. Завдяки згуртованості та колективним діям, громада може стати ефективною силою змін, використовуючи різноманітні ресурси [24].

Мобілізація громади – це процес об'єднання людей навколо спільної мети, що включає залучення різних груп населення до активних дій, спрямованих на вирішення проблем або досягнення змін. Мобілізація може бути спрямована на вирішення як локальних питань, так і глобальних проблем.

Для успішної мобілізації громади важливу роль відіграють лідери та активісти, які здатні надихати, координувати та мотивувати людей до дій. Вони можуть організовувати зустрічі, тренінги, волонтерські заходи та акції, що залучають членів громади до участі в спільних ініціативах [27].

Громади, що здатні мобілізувати свої ресурси, часто стають ініціаторами колективних дій, таких як:

– протестні акції та демонстрації: громади організовують мітинги або протести, щоб привернути увагу до проблеми, вплинути на рішення влади, виразити громадянську незгоду або підтримку певних питань, політичних рішень, законодавчих ініціатив, соціальних чи економічних умов. Це одна з форм громадянської активності, яка дозволяє суспільству колективно виражати свою позицію та привертати увагу до важливих проблем. Приклади таких дій можна побачити в екологічних рухах, протестах проти забудови чи соціальної несправедливості;

– громадські слухання: це форма участі громадськості в управлінні, яка дозволяє мешканцям, громадським організаціям та іншим зацікавленим особам висловлювати свою думку щодо певних питань, які мають важливе значення для місцевої громади або суспільства загалом. Це можуть бути питання, пов'язані з містобудуванням, екологією, охороною здоров'я, змінами законодавства, будівництвом важливих об'єктів тощо. Основною метою громадських слухань є забезпечення прозорості в прийнятті рішень та врахування думки громадськості. У процесі громадських слухань зацікавлені сторони можуть висловлювати свої пропозиції, зауваження та побоювання щодо певного проекту чи ініціативи;

– добровольчі ініціативи: це суспільно корисна діяльність, яку здійснюють люди на добровільних засадах без очікування матеріальної винагороди. Мета таких ініціатив – допомога іншим людям, спільноті або довкіллю. Громади мобілізують людей на допомогу в різних сферах, таких як: 1) гуманітарна допомога - підтримка вразливих верств населення, допомога під час стихійних лих чи конфліктів; 2) освіта та просвіта: організація безкоштовних навчальних програм, тренінгів, лекцій для різних груп населення; 3) екологія: акції з прибирання сміття, висадка дерев, захист тварин; 4) культура: організація культурних заходів, фестивалів, підтримка мистецьких проектів. Добровольчі ініціативи сприяють розвитку активного громадянського суспільства, оскільки

залучають людей до соціальних змін, створюють почуття єдності та взаємодопомоги.

Сучасні технології значно спростили процес мобілізації громади, надаючи нові інструменти для об'єднання людей. Соціальні мережі, мобільні додатки, онлайн-платформи дозволяють швидко поширювати інформацію, залучати учасників до заходів та координувати дії. Наприклад, через соціальні мережі можна організовувати флешмоби, краудфандингові кампанії або збирати підписи для петицій.

Фінансова мобілізація громади – це один з важливих аспектів, коли члени спільноти об'єднуються для збору коштів на вирішення спільної проблеми або реалізацію проєкту. Використання краудфандингових платформ дозволяє громадам залучати фінансування не лише від місцевих жителів, але й від ширшого суспільства, що підтримує конкретну ідею. Таким чином громади можуть реалізовувати проєкти, не покладаючись на державні чи приватні фонди.

Місцеві проблеми часто стають тригером для мобілізації громади [15]. Це можуть бути питання покращення інфраструктури, облаштування публічних просторів, захист навколишнього середовища або соціальна підтримка вразливих верств населення. Приклади:

- організація зборів для обговорення місцевих проблем: публічні обговорення з метою прийняття спільних рішень або ініціації конкретних проєктів;
- ініціативи зі збереження культурної спадщини: громади можуть організовувати кампанії зі збереження історичних пам'яток або захисту культурних традицій;
- екологічні ініціативи: громадські рухи часто виступають за захист довкілля, організовуючи масові прибирання, висадку дерев або кампанії проти забруднення.

- за будова та знищення зелених зон: будівництво нових житлових чи комерційних об'єктів, яке може призвести до вирубки парків або скверів, викликає активну протидію громади. Люди турбуються про втрату місць відпочинку, погіршення екологічної ситуації та надмірну урбанізацію;
- погіршення екологічних умов: проблеми із забрудненням повітря, води чи ґрунту можуть швидко об'єднати громаду. Причинами можуть бути промислові підприємства, неправильна утилізація відходів, відсутність очисних споруд або діяльність, що шкодить навколишньому середовищу;
- недостатня інфраструктура: проблеми з дорогами, відсутність або недостатня кількість соціальних об'єктів (шкіл, дитячих садків, лікарень), погана транспортна інфраструктура стають підставою для протестів і вимог до влади. Громади часто вимагають поліпшення якості місцевих послуг та інфраструктури;
- підвищення комунальних тарифів та ціни на послуги: непропорційне або необґрунтоване зростання тарифів на комунальні послуги, воду, електроенергію чи транспорт стає частою причиною мобілізації громади, оскільки це безпосередньо впливає на добробут кожної родини;
- соціальна несправедливість та нерівність: проблеми, пов'язані з дискримінацією, корупцією, незаконними діями влади або неефективним розподілом ресурсів, часто викликають хвилю протестів і мобілізацію на місцевому рівні;
- захист історичних і культурних пам'яток: Загроза руйнування або недбале поводження з архітектурними пам'ятками, історичними об'єктами чи культурними центрами стає тригером для активізації громади, оскільки такі об'єкти є частиною локальної ідентичності;
- погіршення громадської безпеки: зростання злочинності, погана освітленість вулиць, відсутність належного патрулювання правоохоронними

органами можуть призвести до того, що громада об'єднується, щоб вимагати посилення заходів безпеки;

- соціальна та гуманітарна допомога: у кризових ситуаціях, таких як стихійні лиха, війна або пандемія, громади часто мобілізуються для надання взаємодопомоги, організації волонтерських акцій, збору коштів та інших видів підтримки;

- порушення прав громади на участь у прийнятті рішень: коли громада відчуває, що її не залучають до процесу прийняття важливих рішень, які безпосередньо впливають на її життя, це може призвести до мобілізації. Наприклад, непрозорі процеси ухвалення рішень у сфері містобудування, управління бюджетом тощо;

- погіршення якості медичних послуг: недоступність або погана якість медичних послуг може викликати хвилю протестів, особливо в маленьких містах та селищах, де доступ до медицини й так обмежений.

Ці проблеми часто стають каталізатором для активних дій громади, оскільки вони напряду впливають на повсякденне життя та добробут населення. Мобілізація може включати громадські слухання, акції протесту, збори підписів або інші форми активності для привернення уваги до проблеми та пошуку її вирішення.

Громади можуть відігравати важливу роль у політичних змінах, мобілізуючи людей для участі у виборах, кампаніях або лобіюванні законодавчих змін. Політична мобілізація включає:

- підтримку громадських лідерів: організація виборчих кампаній, підтримка кандидатів, що представляють інтереси громади;

- просування петицій і законодавчих ініціатив: громади часто ініціюють петиції або лобіюють закони, що стосуються місцевих проблем;

- організація кампаній громадського впливу: використання медіа та інших інструментів для підвищення обізнаності громадськості щодо проблем, які потребують політичного вирішення.

Хоча мобілізація громади є потужним інструментом для змін, цей процес може стикатися з труднощами [29]: недостатня єдність у громаді; брак ресурсів: фінансові та людські ресурси можуть бути обмеженими, що знижує можливість для ефективної мобілізації; політичний тиск або перешкоди.

Прикладами успішної мобілізації громад в Україні:

- Революція гідності (Україна, 2013-2014 рр): громадські активісти мобілізували велику кількість людей для участі в протестах проти корупції та політичної репресії. Це привело до значних політичних змін у країні [4];

- захист Гостинного двору, Київ (2012-2014): Гостинний двір, пам'ятка архітектури на Конtrakтовій площі в Києві, планували реконструювати під комерційні цілі, що могло призвести до втрати його культурної та історичної цінності. Громадські активісти, архітектори та місцеві мешканці об'єдналися, організували акції протесту, флешмоби та інформаційні кампанії. Після кількарічної боротьби в 2014 році Київська міська рада ухвалила рішення зберегти Гостинний двір як громадський простір [5];

- захист Парку Горького, Харків (2010): місцева влада планувала побудувати дорогу через парк Горького, що передбачало вирубку дерев і зменшення зеленої зони. Мешканці Харкова та екологічні активісти організували протестні акції, лягали під бульдозери та фізично захищали дерева. Незважаючи на те, що частину дерев вирубили, активісти привернули значну увагу до проблеми захисту зелених зон в Україні. Після цього подібні проекти почали ретельніше перевірятися на екологічний вплив [2];

- екологічний рух за чистоту Карпатських річок: нелегальна вирубка лісів та забруднення річок в Карпатському регіоні стали гострою проблемою для екосистеми та місцевих жителів. Місцеві активісти та екологічні організації

об'єдналися, організовували акції з очищення річок, виступали за посилення контролю за вирубкою лісів. Це призвело до підвищення громадської свідомості та змін у законодавстві щодо збереження природних ресурсів [32].

Приклади успішної мобілізації громад за кордоном:

- Standing Rock, США (2016-2017): будівництво нафтопроводу "Dakota Access" мало пройти через землі індіанців племені сіу в Північній Дакоті, що загрожувало забрудненням питної води та руйнуванням священних земель. Корінні американці разом із екологічними активістами організували тривалі протести біля місця будівництва, отримавши підтримку від різних груп по всьому світу. Хоча остаточне рішення дозволило будівництво, мобілізація призвела до масштабного руху за екологічну справедливість і захист прав корінних народів. Уряд США був змушений тимчасово призупинити будівництво, а рух набув міжнародної підтримки [33];

- захист парку Гезі, Туреччина (2013): турецька влада планувала знищити Гезі-парк у Стамбулі для будівництва торгового центру. Громадяни Туреччини, особливо молодь, розпочали масові протести, перетворивши захист парку на ширший рух проти авторитарної політики уряду. Попри насильницькі придушення протестів з боку влади, парк вдалося зберегти, а протест в Гезі став символом громадянського спротиву в Туреччині [36];

- мобілізація за збереження Великих Бар'єрних рифів, Австралія (2017-2020): Великий Бар'єрний риф під загрозою через глобальне потепління, забруднення та видобуток вугілля. Австралійські та міжнародні екологічні групи провели масштабні інформаційні кампанії, акції протесту та лобіювання уряду для посилення природоохоронних заходів. Австралійський уряд оголосив про нові інвестиції в захист рифу та посилив контроль щодо видобутку вугілля [34];

- протести проти законопроекту SOPA/PIPA, США (2012): запропоновані законопроекти могли обмежити свободу слова в інтернеті та загрожували правам користувачів на приватність. Громадські активісти, великі

інтернет-компанії, такі як Google та Wikipedia, організували глобальні інтернет-протести, зокрема «затемнення» сайтів на знак протесту. Уряд США відклав голосування щодо цих законопроектів, і вони так і не були прийняті [35];

- кліматичні страйки: мобілізація молоді через соціальні мережі та глобальні страйки для привернення уваги до проблеми змін клімату [31];

Ці приклади показують, що мобілізація громад може стати ефективним інструментом впливу на рішення влади та захисту інтересів населення. Ключовими факторами успішної мобілізації є активна участь громадськості, привернення уваги медіа та залучення до проблеми ширших суспільних груп.

Громада як інструмент мобілізації є надзвичайно потужною силою, що може сприяти значним соціальним змінам. Вона об'єднує людей для досягнення спільних цілей, використовуючи колективні дії, партнерства, інформаційні технології та інші ресурси. Мобілізація громади дозволяє швидко реагувати на виклики та створювати ефективні рішення для вирішення проблем.

1.3 Бар'єри на шляху до згуртування громади

Згуртування громади є важливим процесом для досягнення спільних цілей, вирішення місцевих проблем та покращення якості життя. Проте на шляху до цього можуть виникати різні бар'єри, що ускладнюють побудову єдності та співпраці всередині громади. Ці перешкоди можуть бути пов'язані з соціальними, економічними, культурними та політичними чинниками (див. рис. 1.1).

1. Соціальні бар'єри:

- відсутність спільної мети чи інтересу: розбіжність у пріоритетах коли громада не має єдиного розуміння проблеми або не всі її члени відчують однакову потребу в змінах, це ускладнює об'єднання навколо спільної мети, різноманітні інтереси коли громади часто складаються з різних груп з різними інтересами та потребами, що може призвести до конфліктів всередині спільноти або до того, що важливі для одних питання не сприймаються іншими;

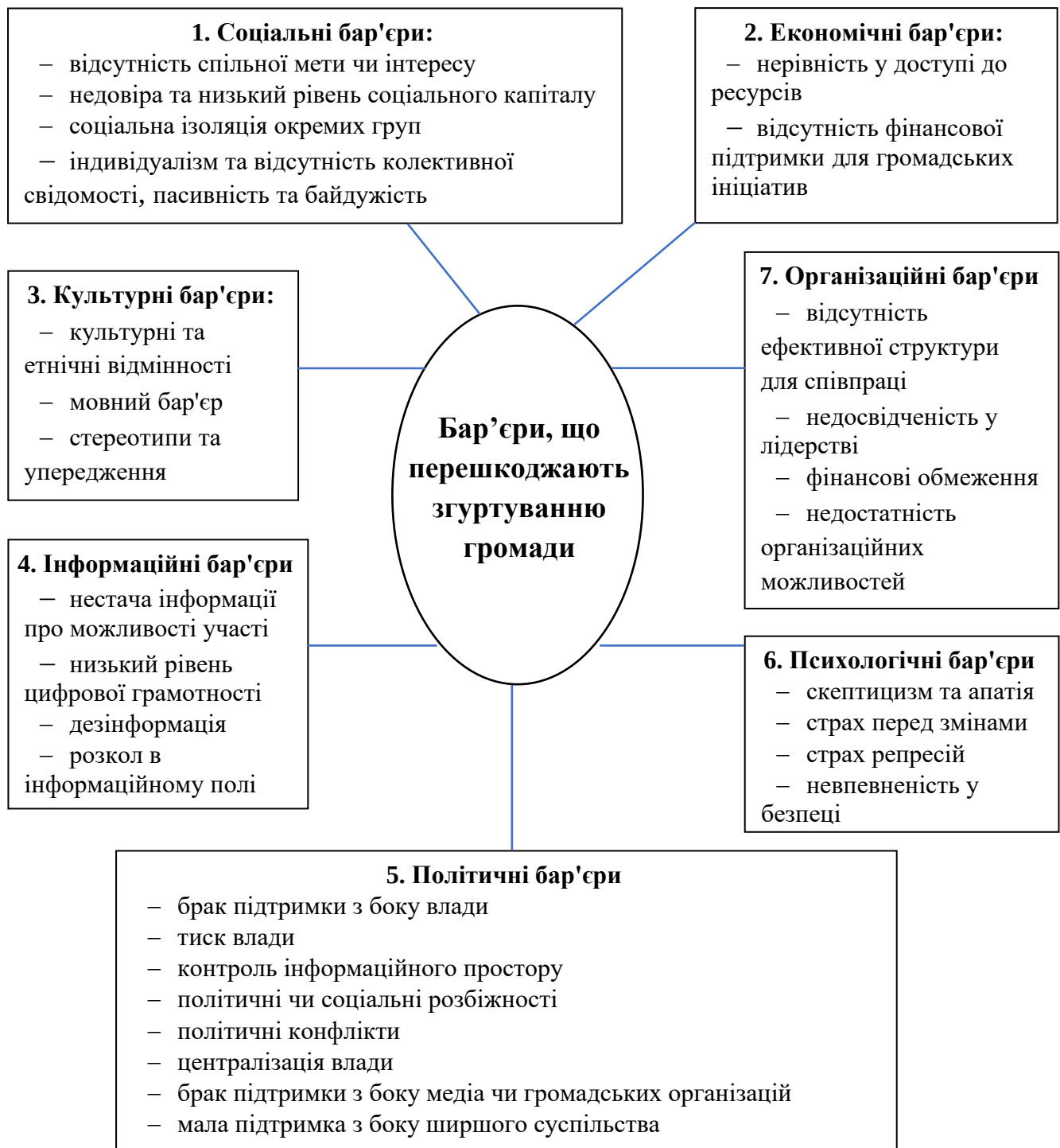

Рисунок 1.1 – Бар'єри, що перешкоджають згуртуванню громади

– недовіра та низький рівень соціального капіталу: недовіра часто виникає через попередні негативні досвіди співпраці або відсутність ефективних комунікацій, відсутність авторитетних лідерів – якщо немає довіри до тих, хто

намагається організувати громаду, люди можуть не захотіти брати участь у спільних діях, корупцію чи маніпуляції – якщо громада підозрює, що ініціативи організовуються з корисливих мотивів або для досягнення особистих інтересів окремих осіб, це може значно знизити рівень підтримки;

- соціальна ізоляція окремих груп: старші люди, мігранти, малозабезпечені, люди з інвалідністю, можуть бути ізольованими від життя громади. Це перешкоджає їхній участі та створює роз'єднаність;

- індивідуалізм та відсутність колективної свідомості: якщо члени громади схильні більше зосереджуватися на власних інтересах, ніж на колективних, це може ускладнити спільні дії. Брак усвідомлення важливості колективних зусиль робить громаду менш активною і більш розрізненою;

- пасивність та байдужість: соціальна апатія - якщо люди відчують, що їхні дії не матимуть результату або що вони не зможуть змінити ситуацію, це може призвести до пасивності та небажання брати участь у колективних діях, відсутність мотивації - люди можуть не бачити особистої вигоди чи мотивації долучатися до дій, які стосуються громади в цілому, особливо якщо проблеми не зачіпають їх особисто [20].

2. Економічні бар'єри:

- нерівність у доступі до ресурсів: коли різні групи громади мають різний рівень доходу та доступ до ресурсів, може призвести до розколу. Малозабезпечені групи часто залишаються поза процесами прийняття рішень, оскільки не мають достатніх ресурсів для участі в ініціативах;

- відсутність фінансової підтримки для громадських ініціатив: без підтримки з боку місцевої влади чи бізнесу громади часто не можуть реалізовувати ініціативи, що могли б сприяти згуртованості.

3. Культурні бар'єри:

- культурні та етнічні відмінності: громади, що складаються з різних етнічних або культурних груп, можуть стикатися з труднощами в налагодженні

співпраці через різницю у цінностях, традиціях чи мовах. Це може призводити до конфліктів або нерозуміння між різними групами;

- мовний бар'єр: у багатонаціональних громадах мовні відмінності можуть ускладнювати комунікацію;
- стереотипи та упередження: існування негативних стереотипів або упереджень між різними групами громади може перешкоджати їхній взаємодії. Це призводить до соціальної напруги та відсутності бажання до спільних дій.

4. Інформаційні бар'єри:

- нестача інформації про можливості участі: невідомість про наявні ресурси або ініціативи може обмежувати активність громади;
- низький рівень цифрової грамотності: у сучасних умовах багато ініціатив поширюються через інтернет або соціальні мережі. Якщо частина громади не має доступу до цифрових технологій або недостатньо вміє ними користуватися, це може створювати бар'єр для їх участі в спільних діях;
- дезінформація: свідоме поширення неправдивої або викривленої інформації щодо проблеми чи організаторів мобілізації може збити з пантелику громаду або посіяти недовіру до активістів;
- розкол в інформаційному полі: різні джерела інформації можуть пропонувати суперечливі дані, що призводить до розбіжностей у поглядах.

5. Політичні бар'єри:

- брак підтримки з боку влади: місцева влада може не приділяти достатньої уваги розвитку громадських ініціатив або навіть чинити опір організації громад. Без належної політичної підтримки громади часто стикаються з труднощами в реалізації своїх проєктів;
- тиск влади: репресивні дії з боку місцевої чи центральної влади, наприклад, через залякування, погрози чи юридичні обмеження, можуть суттєво ускладнити громадську мобілізацію;

- контроль інформаційного простору: якщо влада чи впливові особи контролюють доступ до інформації, медіа чи інтернету, це може обмежити можливості громади для координації дій та організації протестів;
- політичні чи соціальні розбіжності: наявність політичних, релігійних або соціальних конфліктів всередині громади може заважати її об'єднанню навколо спільної мети. Конфліктні групи можуть діяти одна проти одної, що послаблює єдину громадську ініціативу;
- політичні конфлікти: політичні суперечки можуть розколювати громаду на окремі табори, що перешкоджає досягненню спільних цілей;
- централізація влади: у випадках, коли рішення приймаються на вищих рівнях влади без врахування думки громади, місцеві ініціативи можуть блокуватися або ігноруватися, що знижує мотивацію до згуртованих дій;
- брак підтримки з боку медіа чи громадських організацій: якщо медіа або інші впливові організації не висвітлюють проблему, то громада може залишитися в ізоляції та без підтримки, що ускладнить досягнення цілей.
- мала підтримка з боку ширшого суспільства: якщо проблема не сприймається як важлива для більшості населення, громада може не отримати достатньо підтримки від інших груп.

6. Психологічні бар'єри: скептицизм та апатія; страх перед змінами; страх репресій; невпевненість у безпеці.

7. Організаційні бар'єри: відсутність ефективної структури; недосвідченість у лідерстві; фінансові обмеження; нестача оргможливостей.

Важливо ідентифікувати ці бар'єри та працювати над їх усуненням шляхом створення довіри, покращення комунікації, залучення різних груп населення та підтримки громадських ініціатив. Спільна робота над усуненням цих перешкод допоможе побудувати громаду, здатну досягати соціальних змін і розвитку [21].

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЗГУРТОВАНOSTІ СКАЛАТСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Характеристика Скалатської територіальної громади

Скалатську міську територіальну громаду, до якої увійшли місто Скалат і шістнадцять прилеглих сіл, загальною площею 224 км² було створено у 2015 році. Скалатська ТГ є середньою за розмірами громадою з населенням 15,4 тис. осіб. Відстань від громади до м. Тернополя – 35 км. Місто Скалат має зручне транспортне сполучення з обласним центрами, розташоване на трасі Тернопіль – Жванець. Кожних пів години через центр громади йде автобус до обласного центру. Водночас у громаді відчувається нестача маршрутів, що з'єднують Скалат із більшістю сіл. Головою громади обрано Петра Савончака.

Скалатська громада має туристичний потенціал. Візитівкою м. Скалат вже став Скалатський замок сімнадцятого століття на території якого є краєзнавчі музеї та регулярно проводяться фестивалі. Замок зображено на гербі м. Скалата (див. рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Герб м. Скалат

Громада має природній заповідник «Медобори», ландшафтний заказник з птахами та рослинами, занесеними до Червоної книги, ботанічний заказник. На території громади виявлено сліди культури скіфів, черняхівської культури, культури кулястих амфор.

Адміністративно-територіальна реформа привела до багатьох позитивних змін у громаді. З 2016 по 2023 роки у громаді реалізовано ряд проєктів – відремонтовано дороги, очисні споруди, у селах налагоджено водопостачання, відремонтовано лікарню та будинки культури, заходи із енергозбереження у дошкільних та шкільних закладах, закладах культури та медицини, відкрито консультативний пункт для підприємців.

Доходи бюджету на 2024 р. визначено у розмірі 117 745 600 грн, витрати бюджету на місцеві програми складають 6 861 900 грн.

У громаді найбільш розвинутим є сільське господарство, яке становить важливу частину місцевої економіки, і в меншій мірі промисловість. Працездатне населення зайняте в основному веденням особистого господарства та заробітками закордоном. Основну роль у сільгоспі відіграє рослинництво: зернові культури, кукурудза, соняшник, картопля, овочі, які частково йдуть на внутрішній ринок громади, а також експортуються в інші регіони. Значні площі земель зайняті під орні землі, яких у громаді понад 17 тисяч гектарів. Також розвивається тваринництво. Місцеві фермерські господарства займаються розведенням великої рогатої худоби, свиней та домашньої птиці.

Для підтримки аграрного сектору громада працює над покращенням інфраструктури, зокрема ремонтом доріг до с/г угідь, організацією ярмарків для продажу продукції місцевих фермерів, а також надає консультації щодо доступу до державних грантів та програм розвитку аграрного бізнесу.

На території громади є: 9 загальноосвітніх закладів I-II та I-III ступенів і навчально-виробничий комбінат «Поділля» де навчаються 1345 учнів та працює 231 учитель; «Будинок школяра», де працює 15 вчителів. На території громади знаходиться 9 загальноосвітніх закладів, які забезпечують базову та середню освіту для дітей з усіх населених пунктів громади. Школи обладнані необхідними навчальними матеріалами, а деякі з них були модернізовані завдяки

програмам енергозбереження та підтримки освіти. Окрім того, у громаді функціонує 10 дошкільних закладів з 32 вихователями.

Для підтримки якісного навчального процесу громада впроваджує сучасні технології, а також сприяє підвищенню кваліфікації педагогів. Бібліотеки шкіл поповнюються сучасною літературою та підручниками, а в деяких закладах є доступ до Інтернету та комп'ютерних класів.

У школах також реалізуються різноманітні гуртки та позашкільні заходи, спрямовані на розвиток творчих здібностей учнів, спорт та культурні заходи. Громада також підтримує обдарованих учнів, організовуючи участь у районних та обласних олімпіадах і конкурсах.

Жителі громади користуються послугами шести амбулаторій та скалатської лікарні, яка розрахована на 70 пацієнтів стаціонару, тут працює 130 працівників. Скалатська районна лікарня надає основні медичні послуги, включаючи терапевтичну, хірургічну, педіатричну та акушерську допомогу. Завдяки фінансуванню з громади та державних програм, у лікарні було проведено ремонт приміщень та оновлено частину обладнання, що дозволило покращити якість обслуговування пацієнтів.

Також у громаді приділяють увагу первинній медичній допомозі – в амбулаторіях та ФАПх сіл мешканці можуть отримати консультації, базову діагностику та невідкладну допомогу. Це особливо важливо для віддалених сіл, де доступ до центральної лікарні обмежений. Крім того, в громаду періодично приїжджають мобільні медичні бригади, які забезпечують профілактичні огляди та проводять вакцинацію населення.

Заклади культури (6 будинків культури, 5 клубів, 11 бібліотек, 1 музична школа) забезпечують організацію культурного життя, сприяючи збереженню та розвитку місцевих традицій. У громаді діють будинки культури, клуби та бібліотеки, які проводять різноманітні культурні заходи, святкування, концерти, вистави та майстер-класи для всіх вікових груп. Особливу увагу приділено

підтримці народної творчості: в закладах культури функціонують танцювальні, музичні, вокальні та театральні гуртки, де займаються як діти, так і дорослі.

Бібліотеки, крім доступу до книжкових фондів, також стали осередками для проведення літературних вечорів, зустрічей із місцевими письменниками та художниками. Заклади культури активно працюють над впровадженням різних форм дозвілля - кінопоказів, виставок і творчих майстерень.

Крім того, громада підтримує відзначення народних свят і важливих історичних подій, а також організовує заходи, спрямовані на патріотичне виховання. Заклади культури тісно співпрацюють із місцевими школами, залучаючи дітей та молодь до участі в культурних проєктах, що сприяє згуртованості громади та розвитку інтересу до місцевої культурної спадщини.

Вагому роль у наданні якісних адміністративних послуг відіграє Центр надання адміністративних послуг (ЦНАП), який надає мешканцям громади широкий спектр послуг, що значно спрощує процеси отримання довідок, дозволів, реєстрації тощо. У ЦНАПі громадяни можуть швидко та зручно отримати документи, пов'язані з реєстрацією місця проживання, отриманням субсидій, оформленням соціальних виплат, послугами в земельних питаннях та багатьма іншими адміністративними запитами.

ЦНАП оснащений сучасною технікою та працює за принципом «єдиного вікна», що дозволяє уникнути зайвих черг та бюрократії. Також, у межах діджиталізації адміністративних послуг, мешканці можуть скористатися онлайн-сервісами для запису на прийом або подання заяв, що робить послуги доступнішими для віддалених населених пунктів громади.

ЦНАП активно працює над підвищенням рівня сервісу, зокрема, шляхом організації навчання персоналу, а також регулярно впроваджує нові послуги, які є актуальними для громади.

Найважливішою проблемою громади є забезпечення робочими місцями та економічна стабільність. Через обмежені можливості працевлаштування багато

мешканців змушені виїжджати на роботу в інші регіони або за кордон, що призводить до відтоку працездатного населення та скорочення місцевих трудових ресурсів. Це ускладнює розвиток місцевого бізнесу та стримує зростання економіки громади.

Також важливими проблемами є покращення доступу до якісної медичної допомоги, особливо в віддалених селах громади, та модернізація інфраструктури. Частина доріг і комунальних мереж потребують капітального ремонту, що впливає на загальну якість життя мешканців. Крім того, серед молоді та дітей постає питання доступу до сучасних освітніх та культурних послуг, що потребує інвестицій у заклади освіти та культури.

Громада працює над вирішенням цих проблем через залучення інвестицій, розвиток малого та середнього бізнесу, підтримку підприємницьких ініціатив, а також через участь у державних та міжнародних програмах, спрямованих на підтримку соціально-економічного розвитку.

2.2 Аналіз ситуації та перспектив розвитку Скалатської громади

Великий потенціал у громаді мають розвиток агропромислового комплексу, туризм і малий бізнес.

Сильними сторонами громади є (див. табл. 2.1):

1. Розвинена аграрна база. Завдяки значним площам орної землі, сприятливому клімату та традиційним навичкам у сільському господарстві, громада має перспективи для розширення рослинництва та впровадження нових технологій у тваринництві. Підтримка фермерів та агропідприємств, розвиток переробної галузі й створення кооперативів можуть значно підвищити рівень зайнятості та економічної активності в громаді. Це дозволяє не лише забезпечувати потреби громади, а й виробляти продукцію для інших ринків.

Таблиця 2.1 – SWOT-аналіз розвитку Скалатської громади

Сильні сторони	Можливості
1. Розвинена аграрна база. 2. Історико-культурний потенціал 3. Активна підтримка соціально-економічних проєктів 4. Добре транспортне сполучення 5. ЦНАП 6. Активна підтримка малого бізнесу	1. Розташування громади поблизу кордонів 2. Використання альтернативної енергетики. 3. Інвестиції трудових мігрантів. 4. Розвиток спорту. 5. Створення привабливих турів. 6. Виробництво органічної продукції.
Слабкі сторони	Загрози
1. Погане транспортне сполучення з іншими населеними пунктами. 2. Високий рівень безробіття. 3. Низька купівельна спроможність мешканців. 4. Забруднення довкілля. 5. Пасивність громадян. 6. Занепад соціальної сфери. 7. Об'єкти незавершеного будівництва. 8. Відсутність місць для культурного та активного дозвілля. 9. Низька згуртованість мешканців громади.	1. Забруднення довкілля. 2. Зростання міграції працездатного населення. 3. Війна, нестабільна ситуація в країні.

2. Історико-культурний потенціал – наявність таких пам'яток, як Скалатський замок та інших культурних об'єктів, а також живописних природних ландшафтів, мальовничі краєвиди та культурні події відкриває можливості для розвитку туризму та популяризації громади. Розвиток туристичної інфраструктури, створення екскурсійних маршрутів і відновлення історичних об'єктів може залучити туристів з інших регіонів і країн, що сприятиме додатковому доходу та збільшенню популярності громади.

3. Активна підтримка соціально-економічних проєктів – громада активно залучає державні та міжнародні кошти для модернізації інфраструктури, розвитку освіти, медицини та культури. Це сприяє покращенню якості життя та залученню інвестицій.

4. Добре транспортне сполучення – розташування на важливих транспортних маршрутах (дорога державного значення Тернопіль – Жванець)

полегшує логістику, сприяє доступу до обласного та районного центрів і сприяє зручності для жителів та туристів.

5. ЦНАП забезпечує ефективне та зручне надання адміністративних послуг мешканцям, що полегшує оформлення документів і знижує бюрократичні бар'єри для підприємців.

6. Активна підтримка малого бізнесу – консультативний пункт для ведення бізнесу та допомога в отриманні грантів сприяють розвитку підприємництва, створенню робочих місць і розширенню економічного потенціалу громади. Малий бізнес, особливо в сферах ремесел, харчової переробки, місцевого виробництва та надання послуг, також є перспективним напрямом. Підтримка підприємців через гранти, кредити та навчальні програми може стимулювати створення нових робочих місць і покращення добробуту.

Ці сильні сторони забезпечують громаді перспективи для сталого розвитку, підвищення якості життя та зміцнення місцевої економіки.

Склатська громада має значний потенціал для розвитку завдяки перерахованим можливостям. Розглянемо кожен із напрямів детальніше:

1. Розташування громади поблизу кордонів. Транскордонна співпраця відкриває перспективи для спільних проєктів із сусідніми країнами. Це може включати економічне, культурне та освітнє партнерство, обмін досвідом та участь у міжнародних грантових програмах.

Цей напрямок дозволяє громаді брати участь у міжнародних програмах:

- програми ЄС, зокрема Interreg – підтримка транскордонних проєктів у сферах інфраструктури, культури, освіти, туризму.
- спільні заходи з сусідніми країнами – організація фестивалів, освітніх обмінів, спортивних змагань;
- розвиток логістики та бізнесу – створення транспортних маршрутів, підтримка підприємств для виходу на іноземні ринки.

Приклад: спільна розробка туристичних продуктів з громадами сусідніх країн, як-от створення велосипедних маршрутів через кордони.

2. Використання альтернативної енергетики. Використання сонячної, вітрової енергії чи біомаси сприяє зниженню залежності від традиційних джерел енергії та підвищенню енергоефективності громади. Це також може залучити інвесторів до розвитку інфраструктури відновлюваної енергетики.

Впровадження "зелених" технологій має економічні й екологічні переваги:

- сонячні електростанції – можливість встановлення як для громади, так і для приватних домогосподарств;
- вітрові електростанції – підходять для відкритих місцевостей;
- біогазові установки – використання органічних відходів для отримання енергії;
- міні гідроелектростанції – у разі наявності річок чи інших водних ресурсів.

Приклад: залучення іноземних грантів для будівництва енергетичної станції, яка забезпечуватиме громаду електрикою.

3. Інвестиції трудових мігрантів. Трудові мігранти можуть стати важливим джерелом фінансування локальних проєктів, таких як будівництво житла, створення бізнесу чи модернізація місцевої інфраструктури.

Багато жителів, які працюють за кордоном, готові інвестувати в громаду, якщо створити сприятливі умови:

- фонди підтримки підприємництва – допомога в започаткуванні бізнесу;
- житлові та комерційні проєкти – можливість вкладати кошти в будівництво нерухомості;
- інфраструктурні проєкти – залучення коштів у будівництво доріг, шкіл чи лікарень.

Приклад: створення інвестиційного фонду для співфінансування місцевих ініціатив за участю мігрантів.

4. Розвиток спорту. Інвестиції в спортивні об'єкти, такі як велодоріжки, стадіони, лижні траси чи місця для активного дозвілля, сприяють залученню туристів та покращенню здоров'я місцевих жителів.

Інфраструктура для спорту сприяє здоров'ю громадян і приваблює туристів:

- спортивні комплекси – будівництво стадіонів, басейнів чи тренажерних залів;
- природний спорт – облаштування пішохідних, велосипедних маршрутів, місць для лижного чи водного спорту;
- змагання та фестивалі – організація спортивних подій для залучення учасників і глядачів.

Приклад: проведення щорічного марафону або велофестивалю на основі місцевого маршруту.

5. Створення привабливих турів. Вивчення історико-культурної спадщини, природних багатств і унікальних місцевих традицій дозволяє сформувати привабливі маршрути для туристів. Це може включати еко-туризм, гастрономічні тури чи екскурсії.

Розвиток туризму має великий економічний потенціал:

- еко-туризм – екскурсії у природні зони громади;
- історичний туризм – відновлення пам'яток, створення музеїв;
- гастрономічний туризм – презентація місцевих продуктів і страв.

Приклад: розробка маршруту з елементами квесту, який охоплює природні ландшафти, історичні місця та кулінарні майстер-класи.

6. Виробництво органічної продукції. Спільна робота місцевих фермерів і підприємців для виробництва органічних продуктів може задовольнити попит на якісні товари на внутрішньому та міжнародному ринках.

Сільськогосподарський і кооперативний розвиток може стати основою економіки громади:

- об'єднання фермерів – спільне виробництво й маркетинг органічної продукції;
- сертифікація якості – для доступу до преміальних ринків;
- відкриття локальних магазинів і ринків – просування продукції громади.

Приклад: створення кооперативу з виробництва органічного меду чи овочів, який зможе експортувати продукцію.

Всі ці напрями є ключовими елементами сталого розвитку громади. Їх реалізація потребує стратегічного планування, залучення інвестицій та активної участі місцевих мешканців.

Детально розглянемо слабкі сторони Скалатської громади з можливими причинами, наслідками та шляхами їх подолання:

1. Погане транспортне сполучення з іншими населеними пунктами. Причини: зношеність дорожнього покриття або його відсутність; низька частота рейсів громадського транспорту; відсутність сучасного транспортного парку.

Наслідки: ускладнений доступ до роботи, освіти, медичних послуг; зниження туристичної привабливості громади; обмежені можливості для торгівлі та економічної співпраці.

Рішення: ремонт і модернізація доріг за підтримки державних програм; залучення приватних перевізників або створення комунального транспортного підприємства; розробка маршрутів і графіків транспорту відповідно до потреб громади.

2. Високий рівень безробіття. Причини: відсутність великих підприємств; низький рівень підприємницької активності; недостатня кваліфікація жителів або відсутність можливостей для навчання.

Наслідки: відтік молоді до інших регіонів або за кордон; зниження рівня життя населення; соціальне напруження в громаді.

Рішення: створення умов для розвитку малого бізнесу (спрощення податкового навантаження, пільгові кредити); навчальні програми для

перекваліфікації робітників; залучення інвесторів для створення нових робочих місць.

3. Низька купівельна спроможність мешканців. Причини: низький рівень зарплат; відсутність стабільних джерел доходів.

Наслідки: скорочення споживання та попиту на товари й послуги; неможливість інвестувати в житло чи бізнес.

Рішення: розвиток локальної економіки через підтримку кооперативів, фермерства; залучення грантових коштів для реалізації соціально-економічних проєктів.

4. Забруднення довкілля. Причини: відсутність полігону або станції сортування відходів; низький рівень екологічної свідомості населення.

Наслідки: забруднення довкілля; ризик виникнення стихійних звалищ; погіршення стану здоров'я населення.

Рішення: створення сучасного полігону або сортувальної станції; участь у програмах з екологічного фінансування; проведення кампаній із сортування відходів серед населення.

5. Пасивність громадян. Причини: відсутність мотивації та віри у зміни; недостатнє інформування про ініціативи громади.

Наслідки: ускладнена реалізація проєктів, які потребують підтримки мешканців; низький рівень активності у вирішенні локальних проблем.

Рішення: підтримка ініціатив активістів та громадських організацій; проведення відкритих обговорень, зустрічей, громадських слухань; впровадження системи нагород за активність у вирішенні місцевих питань.

6. Занепад соціальної сфери. Причини: брак фінансування; тривале ігнорування проблеми модернізації.

Наслідки: низька якість освітніх, медичних та соціальних послуг; зниження довіри до цих закладів.

Рішення: залучення коштів із державних програм, благодійних фондів або партнерських організацій; розробка проєктів для модернізації закладів через гранти.

7. Об'єкти незавершеного будівництва. Причини: нестача фінансування або планування; застарілі проєкти, які не відповідають актуальним потребам.

Наслідки: втрата потенціалу через довготривале простоювання об'єктів; естетичне й функціональне погіршення вигляду громади.

Рішення: проведення аудиту всіх незавершених об'єктів; пріоритезація завершення найбільш важливих споруд; залучення інвесторів для перетворення недобудов у комерційні чи соціальні об'єкти.

8. Відсутність місць для культурного та активного дозвілля. Причини: недостатня увага до розвитку дозвілля; брак фінансування для облаштування місць відпочинку.

Наслідки: відсутність зон відпочинку; зниження якості життя громади.

Рішення: облаштування скверів, дитячих і спортивних майданчиків; включення проєктів відпочинкових зон у плани розвитку громади; пошук спонсорів для реалізації таких ініціатив.

Ці слабкі сторони можна подолати, якщо громада зосередиться на стратегічному плануванні, залученні фінансування та активній співпраці між владою, бізнесом і жителями.

9. Низька згуртованість мешканців громади.

Загрозами для розвитку громади зі сторони зовнішнього середовища є:

1. Забруднення довкілля. Причини: неконтрольоване використання природних ресурсів; складна екологічна ситуація через стихійні сміттєзвалища, відсутність системи утилізації ТПВ; використання пестицидів і хімікатів у сільському господарстві; недостатній рівень екологічної свідомості населення.

Наслідки: зниження якості води, повітря, ґрунтів, що впливає на здоров'я населення; зменшення сільськогосподарської продуктивності через деградацію

грунтів; втрата природних територій, які могли б бути привабливими для туризму; підвищення ризику природних катастроф (повені, зсуви) через неконтрольовану вирубку лісів.

Заходи протидії: впровадження системи роздільного збору та переробки відходів; залучення екологічних грантів для впровадження енергоефективних технологій; створення та підтримка природоохоронних територій; освітні кампанії щодо екологічної культури серед населення; партнерство з екологічними організаціями для моніторингу та покращення стану довкілля.

2. Зростання міграції працездатного населення. Причини: відсутність достатньої кількості робочих місць; низький рівень зарплати в порівнянні з іншими країнами або регіонами; недостатні можливості для професійного зростання чи навчання; військові дії та нестабільність у країні.

Наслідки: скорочення кількості працездатного населення, що знижує економічний потенціал громади; зростання навантаження на соціальну сферу через демографічний дисбаланс (залишаються переважно діти та літні люди); втрата культурного, освітнього та професійного потенціалу громади; ризик руйнування родинних зв'язків через довготривалу розлуку.

Заходи протидії: створення нових робочих місць через підтримку малого та середнього бізнесу; стимулювання повернення мігрантів через пільгові програми для започаткування бізнесу або придбання житла; інвестиції в освіту та перекваліфікацію для підготовки кадрів до сучасних вимог ринку праці; розвиток соціальної інфраструктури, щоб підвищити привабливість громади.

3. Війна, нестабільна ситуація в країні. Причини: тривалий військовий конфлікт, що створює загрозу для безпеки населення; зростання інфляції, нестабільність національної валюти; зниження обсягів інвестицій через політичну нестабільність; загальна невпевненість у майбутньому.

Наслідки: зниження економічної активності, припинення роботи підприємств; відтік як працездатного населення, так і молоді за кордон;

погіршення доступу до фінансування для реалізації місцевих проєктів; зростання рівня соціального напруження та тривоги серед населення.

Заходи протидії: розробка програм адаптації та підтримки громади в умовах кризи (наприклад, створення центрів допомоги для переселенців); пошук альтернативних джерел фінансування, включаючи міжнародні організації та донорські гранти; розвиток самозабезпечення громади, зокрема в сільському господарстві, енергетиці, інфраструктурі; створення психологічної допомоги для підтримки жителів у складні часи; залучення міжнародних партнерів для впровадження соціальних проєктів, спрямованих на підтримку стабільності.

Незважаючи на зовнішні загрози, громада Скалатська громада може: залучати ресурси для поліпшення інфраструктури; розробляти плани, які враховують ризики й загрози, зокрема екологічні, соціальні й економічні; залучати громадськість до вирішення проблем, спільна робота допоможе швидше й ефективніше адаптуватися до викликів зовнішнього середовища.

2.3 Діагностика згуртованості Скалатської територіальної громади

Для того, щоб дізнатись чи вважають мешканці Скалатської ТГ згуртованою свою громаду, ми провели опитування. Було опитано 100 респондентів, і було виявлено, що згуртованою вважають свою громаду 34% опитаних, більшість опитаних – 58% не вважають її такою і решта 8% опитаних мешканців не мають визначеної позиції з цього приводу (див. рис. 2.2).

Наслідками низької згуртованості мешканців громади є їх пасивність у розв'язанні локальних проблем, труднощі у впровадженні важливих змін чи проєктів, соціальне відчуження, зниження рівня взаємодопомоги. Перевагами згуртованості є легше вирішення спільних проблем, вища довіра до місцевої влади та інституцій, поліпшення якості життя через активну взаємодію мешканців, зростання позитивного іміджу громади для туристів, інвесторів та інших партнерів.

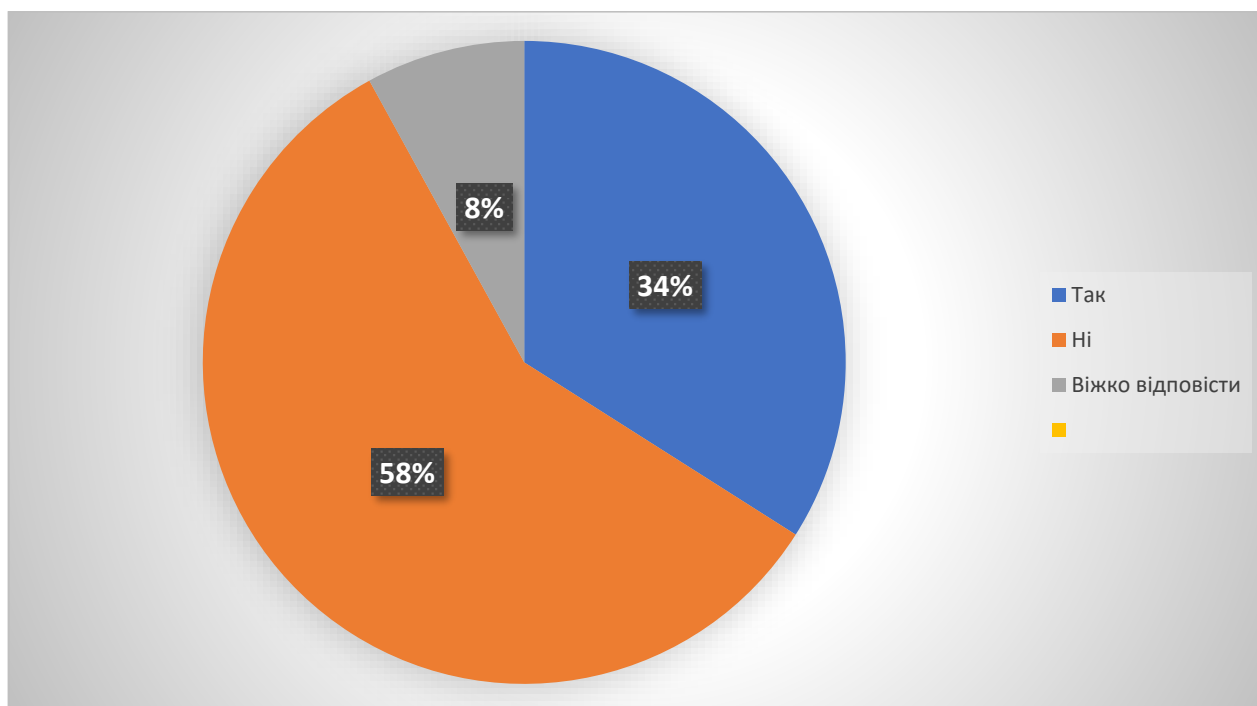

Рисунок 2.2 – Результати відповідей на питання анкети «Чи вважаєте ви свою громаду згуртованою?»

Для того, щоб з'ясувати причини низької згуртованості громади ми задали друге питання – «Що є причиною цього?» тим, хто давав відповідь «Так» на перше запитання. Таке явище має місце через: різні інтереси мешканців громади (наприклад, діти, молодь, пенсіонери, підприємці мають свої специфічні потреби) (78%), низький рівень поінформованості про те, що відбувається у громаді (63%), малу кількість місць для спілкування та взаємодії (54%), відсутність спільних цілей або традицій для об'єднання (53%) і недовіру до органів місцевого самоврядування чи інших мешканців (42%), конфлікти у громаді (8%) (див. рис. 2.3.).

Щодо недостатньої поінформованості про події у громаді, більшість опитаних знали про проведення спортивних заходів, ярмарків, робіт із благоустрою територій та святкування Дня громади, однак залишалися необізнаними щодо багатьох інших важливих питань життя громади.

Рисунок 2.3 – Причини низького рівня згуртованості мешканців Скалатської ТГ

Мешканці в переважній більшості хотіли б щоб їх громада була більш згуртованою (див. рис. 2.4). Про це свідчать відповіді на третє запитання анкети - «Чи сподіваєтесь Ви, що громада може стати більш згуртованою?».

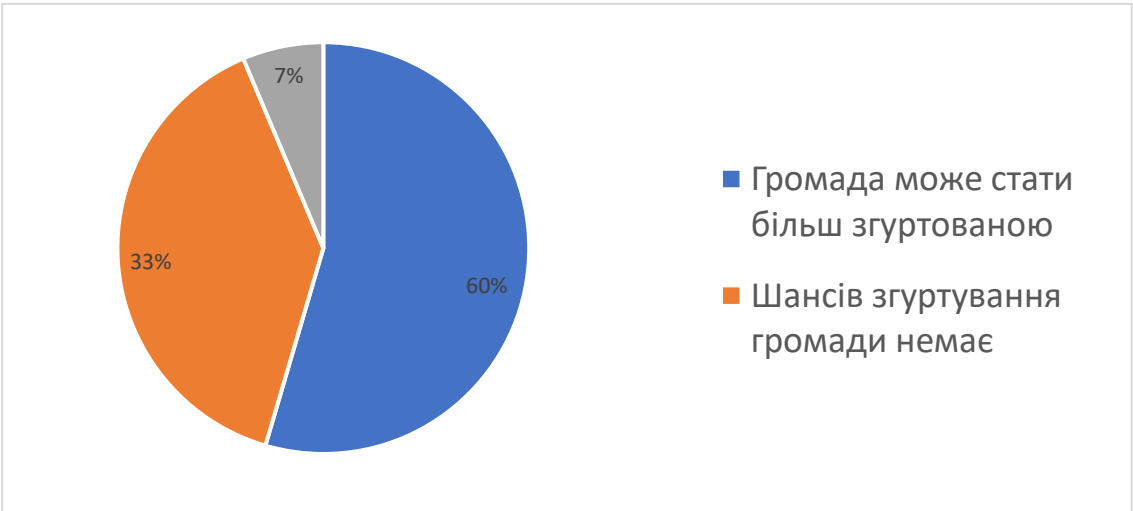

Рисунок 2.4 – Чи сподіваються мешканці Скалатської громади, що вона може бути більш згуртованою

Таким чином, більшість (60%) мешканців вірять, що це реально, 33% не бачать такої можливості, і 7% громадян справи громади не цікавлять.

Можна сказати, що збоку громадськості і влади повинно бути вжито ряд заходів на згуртування мешканців, бо згуртованість приносить користь всій громаді. Такими заходами могли б бути:

- розвиток місцевих традицій та ініціатив: організація свят, фестивалів, громадських заходів, які об'єднують мешканців; відновлення або створення символів громади, (герб, прапор, місцеві пам'ятки); проведення днів громади, екологічних акцій чи толок, що залучають усі вікові групи;
- створення платформ для діалогу та взаємодії: проведення регулярних зустрічей жителів із представниками місцевої влади; відкриття центрів активності або клубів за інтересами для різних груп (для молоді, літніх людей, підприємців); використання соціальних мереж та онлайн-платформ для обговорення важливих питань;
- підтримка громадських ініціатив: виділення грантів чи субвенцій на реалізацію ідей; створення молодіжних, жіночих або інших рад, які братимуть участь у прийнятті рішень; заохочення до волонтерства через визнання;
- покращення комунікації всередині громади: інформування мешканців про плани, досягнення та проблеми через оголошення, газети чи інтернет-ресурси; поширення історій успіху місцевих активістів або громадських ініціатив, щоб надихати інших;
- підтримка малих локальних проєктів, що об'єднують мешканців: облаштування громадських зон (парки, дитячі майданчики, лавочки); організація спільних проєктів, як-от благоустрій місцевих територій;
- залучення молоді до громадських процесів: проведення молодіжних форумів, тренінгів та лідерських шкіл; створення програм стажування чи практики в органах місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ЗГУРТУВАННЯ МЕШКАНЦІВ СКАЛАТСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1 Проєкт «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» як спосіб згуртування громади

Проєкти з розвитку місцевих традицій та ініціатив мають велике значення для громади. Їх реалізація сприяє культурному, соціальному, економічному та духовному розвитку. Ось ключові причини, чому такі проєкти важливі:

1) збереження культурної спадщини (старше покоління передає молоді унікальні звичаї, ремесла, фольклор, місцеві традиції зберігаються від забуття та формують особливу культурну атмосферу громади);

2) згуртування громади (жителі об'єднуються навколо спільних цінностей та ідей, спільна робота зміцнює зв'язки між мешканцями різних поколінь і груп);

3) розвивається місцева економіка (традиційні фестивалі, ярмарки та ремесла приваблюють туристів, що збільшує доходи громади, розвивається виробництво сувенірів, гастрономічних продуктів і локальних послуг, створюються нові робочі місця);

4) освіта та просвіта (вивчення історії та культури, оволодіння ремеслами чи іншими вміннями, поширення знань через заходи, книги, фільми чи медіа);

5) формування позитивного іміджу громади (впізнаваність регіону за межами країни, громада стає привабливішою для інвесторів, туристів і молодих фахівців, автентичність традицій допомагає виділитися серед інших регіонів);

6) соціальна відповідальність і розвиток (залучення до ініціатив людей похилого віку, людей із обмеженими можливостями чи безробітних, розвиток волонтерства);

7) відповідь на виклики глобалізації (протидія культурній уніфікації, формування духовних цінностей, зміцнення зв'язку з природою);

8) покращення якості життя (можливості для відпочинку та спілкування, впевненість у собі та своїй спільноті, розвиток інфраструктури).

Реалізація таких проєктів дає можливість зміцнити громаду, зробити її самодостатньою та привабливою для життя, роботи і туризму, одночасно зберігаючи та примножуючи її культурну спадщину.

Нами запропоновано етапи реалізації проєкту (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Етапи реалізації проєкту «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» у 2025 році

Етапи	Термін виконання					
	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
1. SWOT-аналіз проєкту						
2. Вибір учасників проєкту. Установча зустріч учасників						
3. Проведення інформаційної кампанії						
4. Підтримка ініціатив з фінансуванням						
5. Дослідження та популяризація місцевих традицій						
6. Підтримка народних умільців та митців						
7. Проведення спільних заходів						
8. Поширення інформації про успішний досвід проєкту						
9. Складання звіту за результатами виконання проєкту						
10. Здійснення координаційного, бухгалтерського, банківського і транспортного супроводу						

1-й етап. SWOT-аналіз допомагає оцінити ризики, виявити ключові точки росту і стратегічно підходити до реалізації проєкту. Ось проведений нами SWOT-аналіз проєкту:

1. Сильні сторони:

1) культурна унікальність: автентичні традиції громади мають високу цінність та інтерес для мешканців і туристів;

2) підтримка громади: місцеві жителі можуть бути зацікавлені у збереженні й популяризації культурної спадщини;

3) різноманітність активностей: можливість охопити різні напрямки (фестивалі, ремесла, гастрономію);

4) згуртування мешканців: спільна робота над проєктом зміцнює соціальні зв'язки;

5) сприятливий вплив на економіку: розвиток місцевого бізнесу, туризму, ремесел;

6) освітній потенціал: проєкт може стати майданчиком для навчання та обміну досвідом.

2. Слабкі сторони:

1) брак фінансування: обмеженість бюджету може ускладнити реалізацію заходів;

2) недостатній досвід: громада може не мати навичок для ефективного управління проєктом;

3) низький рівень залученості молоді: молоде покоління може не виявляти зацікавленості в традиціях;

4) складність у координації: багато учасників та ініціатив можуть ускладнити управління;

5) обмежена інфраструктура: недостатній розвиток місць для проведення заходів.

3. Можливості:

1) підвищення туристичної привабливості: створення культурних подій може залучити відвідувачів;

2) залучення інвесторів і партнерів: місцевий бізнес, державні програми чи гранти;

3) розвиток підприємництва: виробництво сувенірів, організація гастрономічних турів;

4) цифровізація: використання технологій для популяризації традицій (онлайн-платформи, соціальні мережі);

5) партнерства з іншими громадами: обмін досвідом, створення міжрегіональних заходів;

6) покращення соціальної згуртованості: розширення участі вразливих груп населення.

4. Загрози:

1) конкуренція з іншими громадами: схожі ініціативи в сусідніх регіонах можуть зменшити унікальність;

2) пасивність мешканців: частина громади може ігнорувати або критикувати проєкт;

3) фінансова нестабільність: відсутність довгострокового фінансування;

4) глобалізація: поширення масової культури може знизити інтерес до локальних традицій;

5) зовнішні фактори: економічні кризи, політична нестабільність, пандемії тощо;

6) екологічні ризики: нераціональне використання природних ресурсів під час організації заходів.

Із проведеного SWOT-аналізу (див. табл. 3.2) можна зробити висновки. Сильні сторони та можливості показують великий потенціал проєкту для зміцнення громади та розвитку її культурної ідентичності. Слабкі сторони вимагають попередньої підготовки (навчання, планування) і залучення

додаткових ресурсів. Загрози можуть бути мінімізовані через прозоре управління, стратегічне партнерство та гнучкість у реалізації.

Таблиця 3.2 - SWOT-аналіз проєкту розвитку місцевих традицій та ініціатив

Сильні сторони	Слабкі сторони
Культурна унікальність громади Підтримка громади Різноманітність активностей Згуртування мешканців Сприятливий вплив на економіку Освітній потенціал	Брак фінансування Недостатній досвід Низький рівень залученості молоді Складність у координації Обмежена інфраструктура
Можливості	Загрози
Підвищення туристичної привабливості Залучення інвесторів і партнерів Розвиток підприємництва Цифровізація Партнерства з іншими громадами Покращення соціальної згуртованості	Конкуренція з іншими громадами Пасивність мешканців Фінансова нестабільність Глобалізація Економічна криза Політична нестабільність, війна Екологічні ризики

2-й етап. У громаді є багато учасників (див. табл. 3.3), які можуть долучитися до розвитку місцевих традицій та ініціатив. Важливо організувати співпрацю та розподілити обов’язки залежно від їхніх можливостей та ролей.

Таблиця 3.3 – Учасники проєкту та їхні завдання

№	Учасник проєкту		Функції та завдання
1	2		3
1.	Органи місцевого самоврядування	Відділ культури та освіти	координація культурних заходів, фінансування проєктів, надання приміщень
		Сільський/міський голова та рада	затвердження програм розвитку культури, залучення інвестицій, співпраця з партнерами
		Громадські комітети	створення спеціальних комісій або робочих груп із розвитку традицій
2.	Освітні установи	Школи та дитячі садки	організація святкових заходів, тематичних уроків, виставок
		Будинки культури та бібліотеки	проведення майстер-класів, театральних постановок, виставок
		Місцеві освітяни	проведення лекцій та інтерактивних заходів

Продовження табл. 3.3

1	2		3
3.	Громадські організації та активісти	Культурні та молодіжні організації	ініціація та реалізація проєктів, організація подій
		Ініціативні групи громадян	залучення мешканців до створення традиційних свят чи інших активностей
		Волонтери	допомога в організації заходів, благоустрою територій чи створенні туристичних маршрутів
4.	Місцеві митці та майстри	Ремісники	проведення майстер-класів, виготовлення виробів для виставок чи ярмарків
		Музиканти, актори, художники	участь у концертних програмах, виставах, створенні арт-об'єктів
		Літератори та краєзнавці	написання книг, статей або створення відеоматеріалів про місцеві традиції
5.	Молодь	Шкільні гуртки	організація театральних постановок, флешмобів, тематичних конкурсів
		Студенти	створення сучасного контенту (відео, соціальні мережі) для популяризації традицій
		Молодіжні ради	залучення до планування заходів, волонтерства
6.	Місцевий бізнес	Спонсори та меценати	фінансування заходів, надання матеріальної допомоги
		Підприємці	сувенірна продукція, фестивалі, ярмарки
		Фермери та виробники	участь у гастрономічних фестивалях, просування місцевих продуктів
7.	Пенсіонери та старше покоління	Носії традицій	передача знань про звичаї, ремесла та історію
		Активні учасники заходів	волонтерство, допомога в організації традиційних свят, благодійні акції
8.	Туристичні організації	Агенції або екскурсоводи	розробка маршрутів, створення путівників
		Готелі та садиби	підтримка культурних проєктів, надання майданчиків для подій
9.	Залучення зовнішніх партнерів	Грантові організації	залучення фінансування для великих проєктів
		Інші громади	обмін досвідом, організація спільних заходів

Ключовим фактором успіху є координація всіх цих учасників. Для цього можна створити координаційну раду та об'єднати ініціативи під єдиним проєктом, який матиме підтримку громади.

3-й етап. Проведення інформаційної кампанії: визначення цільової аудиторії; розробка ключових меседжів та інформування;

- активна PR-кампанія;

- формування довгострокового інтересу.

4-й етап. Підтримка ініціатив з фінансуванням:

- створення громадських фондів або залучення грантів для розвитку культурних проєктів; пошук бізнес-партнерів, які зацікавлені у підтримці місцевих проєктів.

Витрати по проєкту розраховано у табл. 3.4, в підсумку вони складуть 240 000 грн.

Таблиця 3.4 – Витрати по проєкту «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» на 2025 рік

№	Категорії витрат	Витрати, грн
1	2	3
1.	Організаційні витрати	
	- оренда приміщень для проведення заходів (культурні центри, виставкові зали)	9 000
	- розробка логістики: транспортування учасників, матеріалів, обладнання	9 000
	- координація заходів: зарплата організаторів, адміністраторів, модераторів	13 000
2.	Інфраструктурні витрати	
	- ремонт або облаштування місць для проведення подій (сцени, майданчики, парки)	8 000
	- обладнання та техніка: звукове обладнання, проектори, меблі, стенди	20 000
	- закупівля матеріалів: для майстер-класів, виставок чи ремісничих робіт	9 000
3.	Інформаційно-рекламні витрати	
	- розробка та друк матеріалів: афіш, буклетів, сувенірної продукції	10 000
	- просування у ЗМІ: реклама у газетах, на радіо, телебаченні, онлайн-платформах	10 000
	- ведення соціальних мереж та створення сайтів для висвітлення заходів	8 000
4.	Фінансування творчої діяльності	
	- гонорари запрошеним експертам, майстрам чи артистам	32 000
	- стипендії або премії для активних учасників чи переможців конкурсів	10 000
	- закупівля інвентаря для ремісничих студій, клубів чи інших ініціатив	9 000
5.	Підготовка освітніх проєктів	
	- створення навчальних матеріалів: посібників, відеоуроків, онлайн-курсів	10 000

Продовження табл. 3.4

1	2	3
	- оплата роботи тренерів та лекторів для проведення семінарів чи уроків	10 000
6.	Розвиток туризму	
	- Розробка туристичних маршрутів: маркування місцевості, встановлення інформаційних стендів	9 000
	- Створення сувенірної продукції: магнітів, книжок, виробів місцевих майстрів	10 000
	- Витрати на транспорт для організації екскурсій	9 000
7.	Громадські ініціативи та благоустрій	
	- Благоустрій територій: встановлення лавок, освітлення, ландшафтний дизайн	15 000
	- Закупівля інструментів для толок або інших спільних робіт	7 000
8.	Адміністративні витрати	
	- Розробка та подача грантових заявок, включаючи юридичні послуги	5 000
	- Оплата рахунків за електроенергію, водопостачання під час подій	10 000
9.	Резерв на непередбачені витрати	
	- Витрати на непередбачені потреби (ремонт обладнання чи додаткові послуги)	8 000
	Всього	240 000

5-й етап. Дослідження та популяризація місцевих традицій:

- організація заходів, присвячених історії, культурі та традиціям регіону (фестивалі, виставки, майстер-класи);
- залучення старших поколінь для збереження й передачі місцевих звичаїв і знань;
- публікація статей, книжок, або створення відеоматеріалів про місцеві традиції;
- розробка туристичних маршрутів, які підкреслюють унікальність регіону.

6-й етап. Підтримка народних умільців та митців:

- проведення ярмарків і виставок, де місцеві ремісники можуть показати та продати свої вироби;
- забезпечення ресурсами для організації майстерень або творчих студій;

- налагодження співпраці між майстрами та школами для проведення уроків.

7-й етап. Проведення спільних заходів:

- організація громадських свят, концертів, тематичних вечорів або спортивних змагань;
- проведення відкритих толок для благоустрою територій, зокрема парків чи місць історичної пам'яті;
- запуск ініціатив зі створення локальних символів, наприклад, гербів, гімнів чи стінописів.
- залучення молоді до організації заходів, створення клубів чи гуртків;
- використання сучасних технологій, наприклад, створення мобільних додатків чи онлайн-курсів про культуру регіону.

8-й етап. Поширення інформації про успішний досвід проєкту:

- публікація матеріалів, фото та відеоролики на сайті Скалатської ТГ;
- поширення інформації у соціальних мережах;
- нагородження ключових учасників або команд, які зробили проєкт успішним.

9-й етап. Складання звіту за результатами виконання проєкту:

- опис досягнутих результатів та аналіз виконаних заходів;
- оцінка ефективності проєкту, виявлення викликів та уроків;
- рекомендації для майбутніх ініціатив;
- фінансовий звіт.

10-й етап. Здійснення координаційного, бухгалтерського, банківського і транспортного супроводу:

- організація роботи команди, узгодження графіків;
- контроль за реалізацією проєкту відповідно до плану та бюджету;
- ведення фінансової документації (договорів, актів виконаних робіт);
- розрахунки із постачальниками, підрядниками та учасникам;

- контроль за використанням коштів відповідно до бюджету.
- управління фінансовими транзакціями, оплата послуг і закупівель;
- вчасне виконання платіжних зобов'язань;
- логістика перевезення обладнання, матеріалів і учасників;
- координація графіку транспорту та забезпечення його готовності;
- оптимізація транспортних витрат у межах бюджету проєкту.

Розвиток місцевих традицій та ініціатив може стикатися з низкою ризиків, які важливо врахувати під час планування. Основні з них та заходи щодо їх мінімізації відображено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Головні ризики проєкту «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» та заходи щодо їх мінімізації

Ризик	Ступінь ризику (високий/середній/низький)	Заходи щодо мінімізації ризиків
1	2	3
1. Фінансові ризики - недостатнє фінансування заходів - нецільове використання коштів - залежність від зовнішнього фінансування	середній	- розробка детального бюджету та резервування коштів на непередбачені обставини - диверсифікація джерел фінансування: залучення грантів, спонсорів, місцевого бюджету та внесків громади - прозоре фінансове управління: регулярні звіти перед громадою про витрати, використання коштів - залучення бізнесу чи громадських організацій для співфінансування
2. Організаційні ризики - неефективна взаємодія між учасниками громади або партнерами - брак знань і навичок у команді, яка реалізує проєкт - затримки у виконанні планів: через непередбачувані обставини або слабе планування	середній	- складання чіткого плану проєкту з деталізацією етапів, відповідальних осіб і строків - формування компетентної команди: залучення професіоналів і волонтерів із досвідом - проведення регулярних зустрічей: координація учасників і моніторинг прогресу - гнучкість у плануванні: готовність адаптуватися до змінних обставин

Продовження табл. 3.5

1	2	3
3. Культурні ризики - втрата автентичності: спрошення або спотворення місцевих традицій заради комерціалізації - конфлікти між поколіннями - недостатня інтеграція молоді	низький	- дослідження традицій: залучення краєзнавців, етнографів для збереження автентичності - інтеграція сучасності: адаптація традицій до сучасних форматів без втрати їхньої сутності (наприклад, через цифровізацію) - обговорення з різними групами в громаді для врахування їхніх думок і потреб
4. Соціальні ризики - розбіжності в думках щодо пріоритетів чи способів реалізації ініціатив - недовіра до організаторів - пасивність мешканців	низький	- залучення громади до планування: через відкриті обговорення, опитування та зібрання - інформування про важливість проєкту та вигоди для всіх мешканців - забезпечення участі різних соціальних груп - мотивування громади: премії, подяки, публічне визнання активістів
5. Зовнішні ризики - політична нестабільність - економічні кризи - стихійні лиха або надзвичайні ситуації	високий	- розробка альтернативних сценаріїв на випадок зміни обставин - розвиток ініціатив, які залишаться корисними незалежно від зовнішніх умов - співпраця з владою: забезпечення офіційної підтримки, яка може полегшити доступ до ресурсів і правового захисту
6. Технологічні ризики - низька цифрова грамотність: якщо організатори чи мешканці не готові до використання сучасних технологій - несправність обладнання, проблеми з доступом до інтернету тощо	середній	- тренінги з цифрових технологій та роботи з обладнанням - наявність альтернативної техніки для безперебійної роботи - запрошення спеціалістів для супроводу технологій
7. Репутаційні ризики - невдоволення якістю заходів - негативна реакція в ЗМІ - конфлікт із місцевими традиціями інших громад	низький	- ретельна підготовка, врахування очікувань громади, створення унікального контенту - регулярне інформування мешканців - відкритість до зворотного зв'язку та готовність вирішувати конфлікти - публікація досягнень у ЗМІ, соцмережах
8. Екологічні ризики - засмічення довкілля - використання природних ресурсів без відповідального підходу	середній	- використання багаторазового посуду, сортування сміття - організація прибирання, толок із громадою після подій - популяризація екологічних принципів

Окупність проєкту розвитку місцевих традицій та ініціатив може бути розглянута як у фінансовому, так і в соціальному аспектах (див. рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Ефект від реалізації проєкту «Розвиток місцевих традицій та ініціатив» для Скалатської громади

Хоча прямий фінансовий прибуток не завжди є головною метою таких ініціатив, вкладення в культуру, згуртованість і економічний розвиток громади мають значний коротко-, середньо- та довгостроковий ефекти:

1. Короткостроковий період (1–3 роки): прибутки від продажу квитків, сувенірів, локальних продуктів, залучення туристів і партнерів.

2. Середньостроковий період (3–5 років): формування сталого туристичного потоку, зміцнення місцевого бізнесу та нових підприємств.

3. Довгостроковий період (5–10 років): зміцнення економіки громади через туристичний, підприємницький та освітній розвиток, зростання репутації громади як культурного центру.

Окупність проєкту розвитку місцевих традицій має не лише фінансовий вимір, але й значний соціально-економічний та культурний ефект. Навіть якщо прямий дохід від такого проєкту не є великим у перші роки, його внесок у розвиток громади та її репутації створює довгострокову вигоду, яка перевищує первинні інвестиції.

3.2 Пропозиції щодо використання цифрових технологій, як способу згуртування громади

Використання цифрових технологій у громаді сприяє її розвитку, забезпечує ефективність у прийнятті рішень, поліпшує якість життя мешканців, згуртовує їх. Ось декілька основних напрямків застосування цифрових технологій у громаді:

1. Електронне урядування: - впровадження електронних послуг для мешканців (наприклад, подання заявок на отримання довідок, оплата комунальних послуг онлайн); - онлайн-платформи для громадських обговорень та участі в прийнятті рішень; - використання відкритих даних для підвищення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування.

2. Цифрова освіта: організація онлайн-курсів та тренінгів для підвищення цифрової грамотності населення; забезпечення доступу до освітніх ресурсів через цифрові платформи.

3. Інтелектуальна інфраструктура: встановлення систем "розумного міста" (наприклад, інтелектуальні системи освітлення, управління трафіком, смарт-парковки); моніторинг екологічного стану через датчики та аналітичні платформи.

4. Комунікація та співпраця: використання соціальних мереж та чат-ботів для інформування громадян; цифрові платформи для об'єднання мешканців у вирішенні спільних проблем (наприклад, ініціативи для благоустрою).

5. Економічний розвиток: створення онлайн-платформ для підтримки місцевого бізнесу (наприклад, цифрові ярмарки, платформи для реклами та продажу місцевих товарів); впровадження електронних платіжних систем.

6. Культура та дозвілля: оцифровування культурної спадщини (віртуальні музеї, архіви); онлайн-платформи для організації подій, виставок та концертів.

7. Кібербезпека: захист персональних даних громадян, безпечне користування цифровими сервісами; проведення навчань з основ кібербезпеки.

Переваги впровадження цифрових технологій у громадах: підвищення доступності послуг, скорочення бюрократичних процедур, залучення громади до прийняття рішень, зростання довіри до місцевої влади.

Пропонуємо для мешканців громади провести тренінги з цифрової грамотності. Для успішного фінансування тренінгів важливо скласти чіткий план проєкту, визначити цільову аудиторію, підготувати заявки на гранти чи звернення до потенційних партнерів, розвивати співпрацю з різними зацікавленими сторонами. Розрахуємо бюджет тренінгів з цифрової грамотності для населення (див. табл. 3.6). Цей бюджет розрахований на проведення 5-денного тренінгу для 20 учасників.

Таблиця 3.6 - Бюджет тренінгів з цифрової грамотності

№	Стаття витрат	Вартість
1.	Оренда приміщення	
	- оренда аудиторії (наприклад, школи, бібліотеки чи громадського центру)	500-1000 грн/день 2 500 - 5 000 грн на 5 днів
2.	Оренда технічного обладнання	
	- комп'ютери/ноутбуки для учасників (10 одиниць, якщо немає власного)	300 грн/од./день → 15 000 грн за 5 днів
	- проектор та екран	500 грн/день → 2 500 грн за 5 днів
	- альтернатива: використання наявної техніки у громаді	Знижує витрати до 0 грн
3.	Оплата послуг тренера	3 000 грн/день → 15 000 грн за 5 днів
4.	Навчальні матеріали	
	- друк роздаткових матеріалів (брошури, інструкції)	30 грн/учасник, 20 учасників → 600 грн
	- електронні версії матеріалів	1 000 грн
5.	Маркетинг і залучення учасників	
	- реклама у соціальних мережах, друк афіш	2000 грн
	- організація реєстрації учасників (онлайн-платформа)	Безкоштовно/500 грн.
6.	Канцелярія (блокноти, ручки для учасників)	20 грн/учасник, 20 учасників → 400 грн
7.	Харчування	
	- кава-брейки для учасників (чай, кава, печиво)	50 грн/учасник на день → 5 днів x 20 учасників = 5 000 грн
8.	Непередбачені витрат	5-10% від загальної суми → приблизно 3 000 грн
Загальний бюджет		Мінімальний: 28 000 грн Максимальний: 50 000 грн

Фінансування тренінгів із цифрової грамотності населення може здійснюватися з різних джерел. Ось потенційні варіанти:

1. Державні та місцеві органи влади:

- місцевий бюджет: фінансування може бути виділене в рамках програм розвитку громади або підвищення цифрової грамотності населення;
- державні програми: наприклад, гранти Міністерства цифрової трансформації України або інших державних установ;
- цільові фонди: ресурси, спрямовані на розвиток освіти або інфраструктури.

2. Гранти та міжнародна допомога:

- Європейські програми: наприклад, Erasmus+, Horizon Europe, програми ЄС для розвитку громадянського суспільства;
- Міжнародні організації UNDP (Програма розвитку ООН), USAID, GIZ (Німецьке товариство міжнародного співробітництва), Фонд Східна Європа;
- Благодійні фонди: наприклад, Фонд Відродження або інші, які підтримують розвиток цифрових навичок.

3. Приватний сектор:

- місцеві бізнеси: компанії можуть спонсорувати тренінги як частину соціальної відповідальності (CSR);
- IT-компанії: такі як Microsoft, Google, Cisco, часто підтримують освітні ініціативи, надають гранти чи технічне обладнання;
- банки та корпорації: можуть фінансувати проєкти для покращення репутації та взаємодії з громадою.

4. Освітні та громадські організації:

- громадські організації: наприклад, ті, що займаються розвитком освіти або цифровізації. Вони можуть залучати грантові кошти або проводити тренінги спільно з органами влади;

- освітні установи: університети чи школи можуть отримувати фінансування для організації тренінгів.

5. Благодійні та краудфандингові кампанії: краудфандинг: платформи (такі як GoFundMe, Спільнокошт) дозволяють зібрати кошти на ініціативу; благодійні внески: залучення фінансової допомоги від зацікавлених осіб або меценатів.

6. Інші джерела:

- партнерства з технологічними гігантами: Google, Microsoft, Amazon часто пропонують безкоштовні тренінги, сертифікати та доступ до своїх ресурсів;

- добровільні внески учасників: невелика символічна плата від учасників для покриття частини витрат.

Проведення таких тренінгів – це інвестиція у довгостроковий розвиток громади, що покращує якість життя мешканців та їхню адаптацію до сучасного цифрового світу. Ключові аспекти цього впливу:

1. Підвищення рівня освіченості: мешканці навчаться користуватися сучасними технологіями, які спрощують повсякденне життя (онлайн-банкінг, е-послуги, електронний документообіг); учасники тренінгів зможуть отримати нові знання, які відкривають доступ до сучасних вакансій або підвищують ефективність наявної діяльності.

2. Покращення доступу до послуг: громадяни зможуть подавати заявки, реєструватися на послуги, оплачувати рахунки чи отримувати документи онлайн; навчання сприятиме кращому орієнтуванню в інтернеті та розумінню, як знайти потрібну інформацію.

3. Економічний розвиток громади: місцеві підприємці навчаться використовувати цифрові інструменти для реклами, продажів чи роботи з клієнтами (наприклад, соціальні мережі, маркетплейси); більше мешканців долучаться до онлайн-торгівлі чи фриланс-платформ, що сприятиме притоку фінансових ресурсів до громади.

4. Підвищення соціальної згуртованості: через цифрові платформи громадяни зможуть активніше брати участь у житті громади, наприклад, у громадських обговореннях, голосуваннях чи ініціативах; навчання сприятиме рівності можливостей для різних груп населення (пенсіонери, люди з обмеженим доступом до освіти, молодь тощо).

5. Зменшення ізолюваності вразливих груп: пенсіонери та малозабезпечені верстви населення зможуть користуватися цифровими сервісами, такими як онлайн-консультації лікарів, державні послуги чи навчання; технології допоможуть долати бар'єри людям з обмеженими можливостями.

6. Підвищення прозорості та довіри до місцевої влади: мешканці зможуть відстежувати витрати бюджету, результати проєктів громади чи брати участь у прийнятті рішень; цифрові платформи сприяють комунікації між владою та населенням, зменшуючи рівень бюрократії.

7. Екологічний ефект: розвиток цифрових навичок стимулює перехід до електронного документообігу і зменшення використання паперових документів, що сприяє екологічній стійкості.

8. Розвиток культури безпеки: мешканці громади дізнаються, як захищати свої персональні дані, уникати шахрайства та відповідально користуватися цифровими ресурсами.

Нами було проведено опитування 50 мешканців Скалатської громади, їм було запропоновано оцінити за 10-бальною шкалою фактичний стан цих восьми аспектів у громаді (до проходження тренінгів). Ми опрацювали ці відповіді і відобразили їх на рис. 3.2. Спілкування з експертами із цифрової грамотності дало нам можливість спрогнозувати до якого ефекту приведе навчання цифровій грамотності, і ці дані теж відображено на рис. 3.2.

Проведення таких тренінгів стимулює інновації, сприяє створенню нових робочих місць і розширює можливості для підприємництва. Підвищення цифрової грамотності відкриває доступ до сучасних технологій, які можуть бути

використані для вирішення актуальних проблем громади, таких як управління ресурсами, екологічна безпека та розвиток інфраструктури.

Рисунок 3.2 – Зміни у Скалатській громаді після тренінгів цифрової грамотності

Окрім цього, завдяки тренінгам мешканці зможуть краще інтегруватися в глобальний інформаційний простір, отримуючи доступ до нових знань, досвіду та інструментів, необхідних для особистісного і професійного зростання. Це підвищує рівень соціальної мобільності, сприяє формуванню активного громадянського суспільства та створює умови для більш прозорого та ефективного управління на місцевому рівні.

Загалом, проведення таких тренінгів сприяє побудові стійкої, інноваційної та успішної громади, здатної відповідати викликам сучасності й забезпечувати своїм мешканцям комфортне та безпечне середовище для життя.

3.3 Шляхи згуртування громади через волонтерські рухи

Волонтерство – це добровільна діяльність, спрямована на надання допомоги іншим людям або вирішення суспільно важливих питань без очікування матеріальної винагороди. Це ключовий інструмент розвитку громадянського суспільства, що об'єднує людей, які прагнуть зробити свій внесок у покращення суспільства.

Роль волонтерських рухів у згуртуванні громади під час війни є неоціненною. Волонтерство – це безкорислива допомога, яка ґрунтується на ініціативності та співчутті. У громадах волонтери відіграють важливу роль у розбудові солідарності та взаємопідтримки.

Як волонтерство згуртовує громаду:

- підтримка у кризових ситуаціях, наприклад, допомога під час війни, стихійних лих, соціальних чи економічних криз;
- підтримка соціально вразливих груп. Волонтерські проекти об'єднують громаду навколо допомоги пенсіонерам, людям з інвалідністю чи багатодітним родинам;
- розвиток колективної відповідальності: люди, які працюють разом на благо інших, відчують себе частиною чогось більшого.

Приклади волонтерських рухів у Скалатській громаді: організація збору гуманітарної допомоги для біженців; фінансова допомога військовим; екологічні акції із прибирання сміття та висаджування дерев; збір подарунків до свята св. Миколая для потребуючих дітей.

Перелік волонтерських рухів міг би бути набагато ширшим. Наприклад, можна охопити ще і інші напрями такі як: підтримка хворих у лікарнях, організація донорських кампаній; допомога у притулках для тварин; проведення тренінгів, лекцій, майстер-класів для дітей і дорослих; репетиторство чи допомога у навчанні; допомога літнім людям, людям з інвалідністю; проведення еко-кампаній та просвітницьких заходів; допомога у проведенні фестивалів,

виставок, концертів; реставрація історичних пам'яток; інформаційні кампанії про здоровий спосіб життя.

Волонтером може стати кожна людина, незалежно від віку, освіти чи соціального статусу. Мотивами до волонтерства є бажання допомогти та зробити внесок у суспільство, потреба в соціальних контактах, належність до спільноти, отримання нових знань і досвіду, реалізація особистісних цінностей і переконань. Часто ініціатором багатьох рухів є молодь яка активно залучається через студентські організації чи неформальні групи. Багато літніх людей можуть долучатися до волонтерства як способу бути корисними та соціально активними, професіонали юристи, лікарі, IT-фахівці можуть надавати свої послуги безкоштовно в рамках професійного волонтерства.

Волонтерські рухи формують міцний соціальний капітал, сприяють вирішенню актуальних проблем і стимулюють розвиток громади. Завдяки цим механізмам мешканці відчують свою причетність до спільних досягнень і готовність діяти разом задля покращення якості життя.

Проведемо SWOT-аналіз волонтерства в Скалатській громаді. Сильними сторонами є те, що значна частина українців готова брати участь у волонтерських ініціативах, особливо під час війни; історично українці відзначаються солідарністю та підтримкою один одного; в Україні діє багато волонтерських ініціатив, організацій і рухів, які об'єднують зусилля; волонтерська діяльність сприймається як престижна та важлива, що мотивує більше людей долучатися; активне використання соцмереж сприяє координації та збору ресурсів.

Слабкими сторонами є недостатнє фінансування та брак матеріально-технічної бази; високий рівень стресу для волонтерів через інтенсивну роботу та складні завдання; низький рівень координації між різними організаціями та ініціативами; волонтерська діяльність не завжди достатньо захищена законом

(наприклад, компенсація витрат, страхування волонтерів); у містах волонтерство розвинуте краще, ніж у сільській місцевості.

Можливостями для розвитку волонтерства у громаді є гранти, партнерства з іноземними організаціями та фондами для розвитку волонтерства; впровадження програм для молоді та студентів, що сприятиме залученню нових поколінь до руху; співпраця з бізнесом для реалізації соціально важливих проєктів; створення платформ для координації волонтерських ініціатив, збору коштів та інформування громадськості; розробка програм фінансування та пільг для волонтерів і організацій.

Загрозами розвитку волонтерства є політична нестабільність, яка може впливати на фінансування волонтерських ініціатив та їх організацію; зниження рівня життя може обмежити можливості людей займатися волонтерством; постійні виклики можуть перевантажувати волонтерів і скорочувати ресурси; недовіра до окремих організацій може вплинути на репутацію волонтерства загалом; якщо волонтери не бачать результатів своєї роботи, це може знизити їхню активність (див. табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – SWOT-аналіз розвитку волонтерства Скалатської громади¹

Сильні сторони	Можливості
Високий рівень громадянської активності Потужні традиції взаємодопомоги Розвинута мережа активістів і організацій Позитивний імідж волонтерства Зростання цифрового волонтерства	Залучення міжнародної підтримки Інтеграція волонтерства в освітню систему Розвиток корпоративного волонтерства Використання технологій Збільшення державної підтримки
Слабкі сторони	Загрози
Обмежені ресурси Емоційне вигорання Відсутність систематизації діяльності Недостатнє правове регулювання Нерівномірна залученість по громаді	Політична нестабільність Економічні труднощі Війна та кризи Непрозорість окремих ініціатив Втрата мотивації

¹ Складено автором самостійно.

Волонтерство в Україні має значний потенціал, підкріплений активною громадянською позицією та традиціями взаємодопомоги. Однак, для ефективного розвитку потрібні стратегічна підтримка з боку держави, бізнесу та міжнародних партнерів, а також заходи для зниження ризиків емоційного вигорання та зміцнення координації ініціатив.

Пропонуємо вплив волонтерських рухів у громаді щорічно обчислювати у цифровій формі, використовуючи систему показників і балів для кількісної оцінки змін. Це дозволяє об'єктивно вимірювати досягнення та ефективність волонтерської діяльності, а також відслідковувати динаміку змін у громаді (див. табл. 3.8).

Приклад оцінки у балах.

1. Згуртованість громади: відсоток мешканців, залучених до волонтерства; оцінка довіри між мешканцями (на основі опитувань). Бали: 0–5 (де 0 - низький рівень залученості, 5 - висока згуртованість).

2. Допомога вразливим групам: кількість підтриманих осіб/сімей; відгуки отримувачів допомоги. Бали: 0-5 (де 0 - відсутність допомоги, 5 - значний вплив).

3. Ефективність використання ресурсів: співвідношення вкладених ресурсів до отриманих результатів. Бали: 0–5 (де 0 - неефективно, 5 - дуже ефективно).

4. Залучення зовнішнього фінансування: сума отриманих грантів/пожертвувань; кількість реалізованих проєктів за рахунок зовнішніх ресурсів. Бали: 0–5 (залежно від обсягів).

5. Організація заходів: кількість культурних та освітніх подій, ініційованих волонтерами; участь мешканців у заходах (відсоток). Бали: 0–5 (де 0 — відсутність заходів, 5 — регулярні активності).

6. Рівень освіченості громади: кількість проведених тренінгів, курсів; відсоток населення, яке пройшло навчання.

7. Покращення стану довкілля: кількість прибирань, посаджених дерев, очищених територій; скорочення забруднення чи впровадження сортування сміття.

8. Швидкість реакції на надзвичайні ситуації: час мобілізації волонтерів; кількість осіб, які отримали допомогу.

9. Стійкість громади: здатність громади швидко адаптуватися до змін.

10. Покращення морального клімату: кількість позитивних відгуків від мешканців; відчуття задоволеності життям у громаді (опитування). Бали: 0–5.

11. Участь у прийнятті рішень: відсоток мешканців, які долучаються до громадських слухань, ініціатив; кількість підтриманих громадських проєктів.

Сума балів за всіма категоріями може формувати загальний індекс розвитку громади, наприклад:

- 0–20: низький рівень впливу волонтерства;
- 21–35: середній рівень;
- 36–50: високий рівень впливу.

Таблиця 3.8 – Оцінка впливу волонтерських рухів на Скалатську громаду²

Показники	Бали за 5-ти бальною шкалою (де 0 - неефективно, 5 - дуже ефективно)		Відхи- лення
	2025 рік	2026 рік	
1. Згуртованість громади			
2. Допомога вразливим групам			
3. Ефективність використання ресурсів			
4. Залучення зовнішнього фінансування			
5. Організація заходів			
6. Рівень освіченості громади			
7. Покращення стану довкілля			
8. Реакція на надзвичайні ситуації			
9. Стійкість громади			
10. Покращення морального клімату			
11. Участь у прийнятті рішень			
Сума балів			

² Складено автором самостійно.

Цифрова оцінка дозволяє громаді бачити результати волонтерської роботи, стимулює мешканців активніше брати участь у ініціативах, допомагає виявити слабкі сторони та вдосконалювати діяльність. Використовуючи таку цифрову модель, громада може не лише відслідковувати свій прогрес, але й звітувати перед донорами чи партнерами про досягнення.

Сильні волонтерські рухи можуть стати основою для довгострокового розвитку Скалатської громади. Вони допомагають вирішувати соціальні, економічні, екологічні та культурні виклики, створюючи середовище, де кожен мешканець відчуває свою цінність і внесок у спільну справу. Такі громади є більш згуртованими, активними та стійкими до криз.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Рекомендації з поліпшення умов праці та пожежної безпеки в Скалатській міській раді

Поліпшення умов праці веде до збільшення продуктивності праці завдяки зменшенню фізичного та психологічного навантаження, покращення здоров'я співробітників, зменшення захворюваності, формування комфортного та професійного іміджу міської ради для громадян та працівників.

Організація робочого середовища є важливим елементом для забезпечення продуктивності, комфорту та задоволеності співробітників. Зосередимо увагу на ключових аспектах: ергономіка, освітлення, мікроклімат, акустика та естетика приміщень.

Суть ергономічності робочих місць полягає у забезпеченні співробітників якісними офісними меблями: столами з регульованою висотою для адаптації до потреб різних співробітників; стільцями з регулюванням висоти, нахилу спинки та підлокітників; м'якими, але міцними матеріалами, що забезпечують комфорт навіть за тривалого використання [11].

Планування робочої зони має бути відкрите, але з можливістю створення зон для конфіденційних розмов чи тиші. Простір для розташування техніки та документів має бути без нагромадження, дистанція між робочими місцями має бути мінімум 1,5–2 метри. Розташування моніторів має бути на рівні очей для зменшення напруги шиї. Для ноутбуків чи моніторів повинні використовуватись підставки. Робочі місця можуть бути обладнані додатковим обладнанням - підставки для ніг та килимки для полегшення напруги на ноги, антивібраційні мати для техніки, щоб зменшити шум.

В офісних приміщеннях має бути максимальне використання денного світла за рахунок великих вікон і прозорих перегородок, використання жалюзі чи ролет для регулювання яскравості та уникнення відблисків. Штучне освітлення може бути забезпечене сучасними LED-лампами з теплим або нейтральним спектром світла (3500–4500 К), індивідуальними настільними лампами для кожного співробітника з можливістю регулювання яскравості для зменшення навантаження на очі. Важливо організувати зонування освітлення приміщень: окреме підсвічування для робочих місць, коридорів, архівів тощо.

Оптимальною у приміщеннях є температура 20–24 °С. Для цього може бути потрібним встановлення кондиціонерів із функцією клімат-контролю, утеплення вікон і дверей для зменшення енерговитрат. Вологість повітря бажано підтримувати на рівні 40–60% за допомогою зволожувачів повітря, а для зменшення кількості пилу та алергенів використовувати очищувачі повітря. Всі приміщення мають бути оснащені вентиляційними системами із функцією подачі свіжого повітря. Регулярне провітрювання офісів є важливою умовою ефективної роботи працівників у них [11].

Дотримання тиші в офісах може бути забезпечене через використання звукоізоляційних матеріалів для стін, стель і підлоги, розташування робочих зон таким чином, щоб уникати шуму від коридорів чи техніки, встановлення килимів або м'яких панелей, що поглинають звук, використання навушників із функцією шумозаглушення для співробітників, які виконують завдання, що вимагають концентрації.

Естетика та організація простору займає важливе місце у дизайні приміщень. Для офісів рекомендується використання світлих, нейтральних кольорів для стін (білий, сірий, пастельні відтінки), що сприяють концентрації, додавання декоративних елементів (картини, зелені рослини) для створення затишної атмосфери, відкриті полиці чи органайзери для зручного зберігання документів, спеціальні кабінети або шафи для архівів.

Забезпечити роботу працівників має технологічна інфраструктура: Wi-Fi та кабельний інтернет (забезпечення стабільного та швидкого з'єднання для всіх співробітників), цифрові пристрої (комп'ютери, принтери, сканери для швидшої обробки завдань), системи резервного живлення для захисту техніки.

Соціальні зони такі як кухня можуть бути оснащені кавоваркою, мікрохвильовою піччю, холодильником; зона відпочинку - зручними диванами, журналами, телевізором; приміщення для прийомів - обладнані конференц-зали з мультимедійними системами для зборів.

Сучасним трендом є створення «зелених офісів» із живими рослинами, які очищають повітря та покращують настрій, де використовуються екологічні матеріали у дизайні офісу, де працівники сортують відходи у спеціальні контейнери.

Для підвищення пожежної безпеки міської ради передбачено запобіжні заходи, навчання персоналу, профілактичні заходи, використання сучасних технологій, підвищення культури безпеки. Очікуваними результатами такої системи заходів є: покращення продуктивності праці завдяки комфортним умовам для співробітників, зменшення ризиків виникнення пожеж і вищий рівень безпеки для працівників та відвідувачів, формування культури відповідальності та турботи про безпеку серед персоналу, зниження витрат на усунення наслідків надзвичайних ситуацій завдяки профілактичним заходам.

Запобіжні заходи:

- оцінка ризиків. Провести аудит пожежної безпеки приміщень міської ради для виявлення потенційних небезпек;
- пожежна сигналізація. Встановити автоматичну пожежну сигналізацію з системою оповіщення;
- протипожежне обладнання. Забезпечити приміщення сертифікованими вогнегасниками, оснастити офіси пожежними щитами, які містять основні засоби для боротьби з вогнем;

- евакуаційні виходи. Регулярно перевіряти їхню доступність і відсутність перепон, оснастити виходи знаками, що світяться.

Навчання персоналу: пожежні тренінги; евакуаційні навчання.

Профілактичні заходи:

- контроль електромережі. Регулярно перевіряти електропроводку, щоб уникнути коротких замикань;
- правильне зберігання матеріалів. Забезпечити відповідне зберігання легкозаймистих матеріалів, якщо такі є;
- план дій у надзвичайних ситуаціях. Розробити інструкцію з чітким алгоритмом дій у разі пожежі.

Використання сучасних технологій:

- смарт-системи. Встановити "розумні" сенсори для моніторингу температури, диму та наявності вогню;
- цифрові інструкції. Розробити інтерактивні інструкції з пожежної безпеки для працівників, доступні через мобільні застосунки;
- відеомоніторинг. Оснастити приміщення системами відеоспостереження для відстеження потенційних загроз.

Підвищення культури безпеки:

- регулярні перевірки. Запровадити планові інспекції пожежної безпеки із залученням спеціалістів;
- пропаганда безпеки. Розмістити інформаційні плакати з правилами пожежної безпеки в приміщеннях;
- відповідальний працівник. Призначити відповідальну особу за пожежну безпеку, яка координуватиме відповідні заходи.

Такі рекомендації забезпечать комфорт, ефективність і безпеку в роботі міської ради [11].

4.2 Організація і норми забезпечення харчами та речами першої необхідності потерпілого населення та уражених

Під час надзвичайних ситуацій або у випадках стихійних лих, конфліктів чи техногенних катастроф, забезпечення потерпілого населення харчами та речами першої необхідності є одним із ключових завдань для органів державної влади, місцевого самоврядування, гуманітарних організацій і волонтерів.

На першому етапі потрібно провести оцінку кількості потерпілого населення та їхніх потреб (їжа, вода, одяг, медикаменти) та визначити пріоритетні категорії населення (діти, літні люди, вагітні жінки, люди з інвалідністю).

Для координації дій має бути сформовано оперативний штаб з представників державних органів, місцевих громад, благодійних організацій та волонтерів та налагоджена співпраця з гуманітарними організаціями (Червоний Хрест, ООН, локальні НГО).

Наступним етапом є залучення постачальників продуктів харчування та речей першої необхідності і організація складів для прийому, сортування та розподілу допомоги. Потерпілі громади часто можуть ефективніше взаємодіяти в розподілі допомоги, адже краще розуміють свої потреби. Для розподілу допомоги потрібно створити пункти видачі гуманітарної допомоги, забезпечити транспорт для доставки харчів і речей до віддалених або важкодоступних районів. Залежно від ситуації має відбуватись регулярне оновлення інформації про кількість потерпілих, регулярний аналіз ефективності розподілу ресурсів і коригування планів, звітування про використання гуманітарної допомоги для донорів та громадськості [19].

Формами забезпечення допомоги є:

- стаціонарні пункти допомоги – це установи, де потерпілі можуть отримати їжу, воду, одяг, медикаменти та психологічну підтримку;

- мобільні пункти – це тимчасові табори або транспортні засоби для розподілу допомоги у важкодоступних районах;
- адресна доставка для населення, яке не може самостійно дістатися до пунктів допомоги (літні люди, люди з обмеженими можливостями).

Норми забезпечення харчами, водою та речами першої необхідності (відповідно до гуманітарних стандартів Sphere Handbook):

1. Харчування:

1) енергетична потреба – 2100 ккал на людину на добу;

2) розподіл продуктів:

- зернові (рис, пшениця, кукурудза) 400–500 г на добу;
- білкові продукти (бобові, м'ясні або рибні консерви) 30–50 г на добу;
- олії або жири 20–40 г на добу;
- сіль 5–7 г на добу.
- цукор 15–20 г на добу.

3) спеціальні потреби – додаткове харчування для дітей (дитячі суміші, спеціальні набори продуктів для молодшого віку), вагітних і людей із захворюваннями (дієтичне харчування для осіб із хронічними хворобами).

2. Вода. 15 літрів питної води на людину на добу (включаючи пиття, приготування їжі та гігієнічні потреби). Якість води повинна відповідати стандартам безпечного вживання (без бактерій, токсичних речовин). У місцях з недостатнім водопостачанням організовуються резервуари з очищеною водою.

3. Речі першої необхідності. Мінімальний набір:

1) одяг:

- сезонний (теплий одяг, плащі, шапки);
- комплекти нижньої білизни, шкарпеток;
- взуття (зокрема гумове для дощової погоди);

2) засоби гігієни:

- мило, зубна паста, зубні щітки, рушники;

- дитячі підгузки, засоби жіночої гігієни;
- антисептики та вологі серветки;

3) медикаменти:

- аптечки першої допомоги;
- жарознижувальні, знеболювальні препарати;
- ліки для хронічно хворих;

4) спальні набори:

- ковдри, матраци, спальні мішки;
- непромокаючі намети (у разі потреби тимчасового житла);

5) кухонне приладдя:

- контейнери, одноразовий посуд, каструлі, казани;

6) додаткове обладнання:

- ліхтарики, батарейки, павербанки;
- засоби зв'язку (рації, телефони).

Принципами ефективного управління допомогою є відкритий облік отриманих і виданих ресурсів, рівномірний розподіл допомоги без дискримінації, адаптація планів залежно від зміни ситуації, залучення місцевих волонтерів та організацій для ідентифікації потреб, співпраця з міжнародними організаціями для отримання додаткових ресурсів, залучення бізнесу до забезпечення харчами, технікою та транспортом, активна робота з медіа для інформування про потреби громади [19].

Крім матеріального забезпечення, важливою є психологічна підтримка населення та інформування про правила безпеки, доступні ресурси та дії в кризових умовах. Злагоджена робота усіх задіяних сторін допоможе зменшити наслідки катастроф, відновити базові умови життя та підтримати соціальну згуртованість громади.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Громада відіграє важливу роль у соціальних змінах, будучи як ініціатором, так і рушійною силою у процесі трансформацій. Громада як джерело ініціатив для соціальних змін є ключовим елементом соціального розвитку, оскільки місцеві спільноти зазвичай краще розуміють свої проблеми та потреби, що дозволяє їм генерувати важливі ініціативи, спрямовані на покращення якості життя. Локальні ініціативи, що виникають із самих громад, мають потенціал не тільки змінити ситуацію на місцевому рівні, але й вплинути на більш масштабні соціальні та політичні процеси. Завдяки цьому громади стають потужними рушійними силами, здатними досягати реальних змін у суспільстві.

Згуртована громада, що має спільні цінності та мету, здатна здійснювати значущі зміни через активну участь у вирішенні соціальних проблем, мобілізацію ресурсів та захист своїх інтересів. Важливо підтримувати такі ініціативи та сприяти їхній діяльності, щоб покращити соціальне благополуччя та розвиток суспільства. Згуртована громада здатна мобілізувати свої ресурси для досягнення конкретної мети.

Розвиток місцевих традицій та ініціатив є перспективним і багатограним проєктом, який має величезний потенціал для соціального, економічного та культурного збагачення громади. Такий проєкт зберігає спадщину, згуртовує громаду, створює нові можливості, формує позитивний імідж, сприяє розвитку освіти у громаді. Однак успіх проєкту залежить від ретельного планування, підтримки громади, стійкого фінансування, адаптації до викликів і потреб сучасного світу. Такий проєкт є не лише інструментом розвитку громади, але й потужним засобом збереження і примноження її культурної самобутності. Інвестування в нього окупиться як у короткостроковій перспективі, так і в довгостроковій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Активні громадяни: глобальні зв'язки, локальні дії. Посібник для фасилітатора. Copyright 2014 Британська рада. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/ac_toolkit_19th_aug_2014_final_version_ukr_2015_2.pdf/
2. Василюк О. Парк Горького: тест української громадськості на вошивість. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2010/06/1/5096484/>
3. Всеукраїнське соціологічне дослідження «Місцеве самоврядування та територіальна організація влади (в контексті широкомасштабного російського вторгнення)». Київський міжнародний інститут соціології, 2022 р. 114 с.
4. Головка В.В. Революція гідності 2013–2014 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2021. 773 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=revoljutsija_gidnosti (останній перегляд: 08.10.2024)
5. Губенко Т. Боротьба за Гостинний двір триває. URL: https://lb.ua/society/2012/05/30/153735_borotba_gostinniy_dvir_trivaie.html
6. Гуторова О.О. Менеджмент організації: навч. посібник. Х.: ХНАУ. 2017. 267 с.
7. Конституція України (№ 254-к/96-ВР від 28.06.1996 р., поточна редакція станом на 01.01.2020 р. на підставі 27-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
8. Кужда Т.І., Сороківська О.А., Мосій О.Б. Теоретичні аспекти управління змінами в публічній організації // Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 26 (Ч.2). 2017. С. 40-43. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/22541>.

9. Лебідь А. Є, Назаров М. С. Інструменти громадської участі в Україні: навчально-методичний посібник / А. Є. Лебідь, М. С. Назаров. Суми: Вид-во СумДУ, 2020. 73 с.

10. Машлій Г.Б., Мосій О.Б. Моніторинг перспектив та інвестиційні інструменти розвитку територіальних громад. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2021. №3 (30). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/en/issue-30-2021>

11. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання «Безпека в надзвичайних ситуаціях» / В.С. Стручок. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 156 с. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/39196>

12. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку України». URL: <https://cg.gov.ua> › Methodology_of_RD_planning.

13. Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правові аспекти: монографія / за заг. ред. О.В. Батанова, О.В.

14. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування /Карий О.І., Панас Я.В./Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с. URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/6misiniweb.pdf>

15. Мобілізація громад задля розширення прав та можливостей в Україні. Практичний посібник. Київ. 2019. 50 с. URL: https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/20210330110827138736cme_guide_final_ukr.pdf

16. Мосій О.Б. Впровадження електронного урядування у діяльності органів місцевого самоврядування / О.Б. Мосій // Інфраструктура ринку. 2018. №24. С. 203-207. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/24-2018>.

17. Мосій О.Б. Вплив відкритих даних на діяльність органів місцевого

самоврядування // Міжнародна наукова інтернет-конференція «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення (випуск 33)»/ Збірник тез доповідей: випуск 33 (м. Тернопіль, 13 листопада 2018 р.). Частина 2. Тернопіль. 2018. С. 36-37.

18. Мосій О. Б., Галат В. М. Участь громадян у суспільних процесах у громаді. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій» (25 квітня 2024 р.). м. Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 256.

19. Навчальний посібник «Техноекологія та цивільна безпека. Частина «цивільна безпека» / автор-укладач В. С. Стручок. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 156 с. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/39424>

20. Палатна Д., Семигіна Т. Згуртування громади: соціальний вимір. Таллін: Teadmus. 2024. 315 с.

21. Посібник для навчання з питань соціальної згуртованості й безбар'єрного середовища в молодіжному секторі, проєкт 2022 / Т. Горохова, Д. Дубинська, А. Слаюте, В. Усик, О. Черних. Рада Європи, 2023. 157 с.

22. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zabolottivska-gromada.gov.ua/pasport-gromadi-00-19-09-14-03-2017/>

23. Сайт Скалатської міської територіальної громади. URL: <https://skalatmr.gov.ua/>

24. Сила Т., Форрестер С. Мобілізація громад: досвід ПРООН у реалізації підходу громадської безпеки і соціальної згуртованості. Посібник для мобілізаторів громад. 87 с. URL: <https://caritas-spes.org/uploads/admin/files/doc4.pdf>

25. Сокурєнко В.В., Бандурка О.М., Бортник С.М. та ін. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. За заг. ред. В.В. Сокурєнка. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2021. 308 с.

26. Сороківська О.А. Мосій О.Б., Кужда Т.І. Реформа децентралізації в Україні та розвиток місцевого самоврядування// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Випуск 14. Частина 2. С. 138-141.

27. Спільноти в безпеці: як мобілізувати громаду заради безпечного та згуртованого середовища / Полякова К., Сила Т., Коренєв Е. та ін. 2022. 73 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/Manual_CSWG_web.pdf

28. Стратегія розвитку Скалатської міської територіальної громади на 2023-2027 роки. URL: <https://skalatmr.gov.ua/stratehiya-rozvytku-skalatskoyi-th>

29. Ткачук А.Ф. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади, або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук, Маркіян Дацишин. К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.

30. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>

31. Хто така Грета Тунберг і чому про неї всі говорять. [Електронний ресурс] // Vogue. 3 січня 2023. URL: <https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/kto-takaya-greta-tunberg-38111.html> (останній перегляд: 08.10.2024)

32. Як звучать Карпати: Як карпатські ріки рятують від сміття? URL: <http://www.natureexperts.org/yak-zvuchat-karpaty-yak-karpatski-riky-ryatuyut-vid-smitty/>

33. Dakota Access Pipeline protests. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Dakota_Access_Pipeline_protests

34. Protecting the Great Barrier Reef. URL: <https://www.desi.qld.gov.au/great-barrier-reef>

35. Protests against SOPA and PIPA. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Protests_against_SOPA_and_PIPA

36. Timeline of the Gezi Park protests. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_the_Gezi_Park_protests

37. Strutynska I., Kozbur H., Dmytrotsa L., Sorokivska O., Melnyk L. Influence of Digital Technology on Roadmap Development for Digital Business Transformation. Advanced Computer Information Technologies, ACIT 2019 : materials of the 9th International Conference (Ceske Budejovice, Czech Republic, 5–7 June 2019). Ceske Budejovice : Ternopil National Economic University and University of South Bohemia, 2019. P. 333–337.

38. Андрушків Б. М. Економічна та майнова безпека підприємства та підприємництва. Антирейдерство: монографія. Тернопіль: Тернограф, 2012. 456 с.

39. Андрушків Б. М., Мельник Л. М., Малюта Л. Я. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства : навч. посіб. Тернопіль : ТНТУ, 2010. 238 с.

40. Андрушків Б. М., Черничинець С. П. Корпоративне управління: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2011. 528 с.

41. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання / укл.: Стручок В. С. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. 156 с.

42. Вовк І. Класифікація ресурсів підприємства. Сучасні підходи. Соціально-економічні проблеми і держава: електронне наукове фахове видання. 2011. Вип. 1 (4). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vippsp.pdf>

43. Гарасим П. М., Журавель Г. П., Хомин П. Я. Курс фінансового обліку : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 566 с.

44. Гарасим П. М., Журавель Г. П., Хомин П. Я. Фінансовий, управлінський і податковий облік у господарських товариствах. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 480 с.

45. Гарасим П.М., Давидович І.Є., Хомин П.Я. Управлінський облік на підприємстві (методика ведення) : монографія. Тернопіль : Економічна думка,

2001. 270 с.

46. Дзюблюк О., Владимир О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. Вісник Національного банку України. № 5. 2014. С. 26-33.

47. Економіка довкілля і природних ресурсів : монографія / Ю.В. Дзядикувич та ін. Тернопіль, 2016. 392 с.

48. Журавель Г. П., Клевець В. Б., Хомин П. Я.. Облікова політика підприємства в ринкових умовах. Тернопіль: Видавничий дім «Професіонал», 2009. 319 с.

49. Завідна Л. Д. Готельний бізнес: стратегії розвитку : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 600 с.

50. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.

51. Кирич Н. Б., Андрушків Б. М., Погайдак О. Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України. Вісник економічної науки України. 2009. № 1 (15). С. 23–25.

52. Кирич Н. Ефективне використання трудових ресурсів як фактор стабілізації функціонування підприємств. Україна: аспекти праці. 2008. № 3. С. 39–42.

53. Краузе О. Зовнішня трудова міграція населення України. Галицький економічний вісник. 2010. №2 (27). С. 26–34.

54. Кужда Т. Етапи успішного управління організаційними змінами на підприємстві. Галицький економічний вісник. 2013. № 2(41). С. 66–72.

55. Кузьмін О. Є., Т. Кужда. Фактори інноваційного розвитку підприємств. Схід. 2006. № 6. С. 16-19.

56. Малюта Л. Оцінювання рівня інноваційного розвитку промислового підприємства. Соціально-економічні проблеми і держава. 2011. Вип. 1 (4). URL:

<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mlyrpp.pdf>

57. Малюта Л. Я. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства : навчальний посібник. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2016. 232 с.

58. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни "Математичні моделі на ЕОМ" / укладачі : В. С. Меркулов, Н. М. Завгородня, О. В. Казанко. Харків : УкрДУЗТ, 2017. 90 с.

59. Нагорняк Г., Вовк Ю. Я. Проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення. Галицький економічний вісник. 2010. №2. С. 140-152.

60. Островська Г. Й., Квасовський О. Р. Аналіз практики використання зарубіжних методик (моделей) прогнозування ймовірності банкрутства підприємств. Галицький економічний вісник. 2011. № 2. С. 99–111.

61. Первинний та аналітичний облік на підприємстві : навч. посіб. / Гарасим П. М., Журавель Г. П., Бруханський Р. Ф., Хомин П. Я. Тернопіль : АСТОН, 2005. 464 с.

62. Письменний В. В. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи України : монографія. Тернопіль : Видавн.-поліграф. центр «Екон. думка», 2011. 196 с.

63. Рудакевич М. І. Етика державних службовців : монографія. Київ : Видво НАДУ, 2003. 360 с.

64. Рудницький В. С., Бруханський Р. Ф., Хомин П. Я. Судово-бухгалтерська експертиза економічних правопорушень (опорний конспект) : навчальний посібник. Київ : ВД «Професіонал», 2004. 304 с.

65. Сороківська О. А., Гевко В. Л. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи. Вісник Хмельницького національного університету. 2(2), 2010. С. 32-35.

66. Хомин П. Облікове забезпечення звітності про фінансові результати має бути методологічно обґрунтованим. Бухгалтерський облік і аудит. 2004. №

6. С. 9–15.

67. Хомин П. Я., Журавель Г. П. Парадигма й контроверзи бухгалтерського обліку та звітності (спроба консеквентного аналізу) : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2007. 299 с.

68. Шпилик С. Інтернет як ефективний маркетинговий інструмент сучасного підприємства. Галицький економічний вісник. 2015. № 2. С. 212–223.

69. Шпилик С. Управління збутовою діяльністю підприємства. Галицький економічний вісник. №4(37). 2012. С. 88-95.

Мосій Ольга Бориславівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Тернопільського національного технічного
університету ім. Івана Пулюя,
м. Тернопіль, Україна
ORCID <https://orcid.org/orcid-search/search?searchQuery=0000-0002-5131-761X>

Галат Віталій Миронович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного технічного
університету ім. Івана Пулюя,
м. Тернопіль, Україна

УЧАСТЬ ГРОМАДЯН У СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСАХ У ГРОМАДІ

Ознакою цивілізованості суспільства є такий розвиток міст і сіл України, який веде до високого рівня культури, освіти, добробуту, технічного прогресу. Якщо мешканці села чи міста не можуть брати участь у місцевому самоврядуванні, впливати на діяльність місцевої влади, то не доводиться говорити про те, що вони живуть у цивілізованому суспільстві.

Право громадян впливати на рішення щодо розвитку міст чи сіл де вони мешкають закріплено на міжнародному та національному рівнях. Право громадян брати участь в управлінні громадою закріплене в Конституції України, законах країн Європи, рішеннях органів місцевого самоврядування. У Конституції України, статті 5 відзначено, що тільки народ є джерелом влади в Україні [1]. Тобто, залучення населення до місцевого самоврядування не обмежується його інформуванням про наміри влади, а й врахуванням інтересів громадськості та втіленням ініціатив.

Демократія участі є найбільш вагомим практичним інструментом реальної політики. Однією із найважливіших умов успішного розвитку як громади, так і держави є правильне і системне використання цього інструменту. Важливу роль демократія участі відіграє саме на місцевому рівні і, в першу чергу, на рівні громади.

Мета. Здійснити аналіз участі громадян у суспільних процесах, які відбуваються у громадах в Україні.

Основна частина. Результати соціологічного дослідження, проведеного у 2021 році щодо того чи я задоволений можливостями, які маю для впливу на рішення місцевої ради, то 60,8% опитаних відповіли, що не задоволені такими можливостями [2, с. 90].

Щодо того якими механізмами місцевої демократії населення України користується найбільше, то це ж опитування показало, що більша частина населення – коло 70% не користується жодними формами участі у суспільному житті. З тих механізмів, які використовуються населенням найбільший відсоток припадає на збори громадян за місцем проживання –

22,1% і від 0,6% до 6,6% припадає на інші види участі у місцевому самоврядуванні (див. рис. 1.).

Рис. 1. Результати опитування щодо використання громадянами механізмів місцевої демократії в Україні у 2020-2021 роках [2, с. 129]

У той же час більшість проблем громади можна було б вирішити за умови активної участі громадян у суспільних процесах. Про це свідчать результати опитування думки громадян щодо того, що найбільше заважає покращенню ситуації у громаді (див. табл. 1), то серед топ-10 відповідей опинились ті, що напряду пов'язані із демократією участі – недостатня співпраця влади і громади – 23,1%, неефективне використання коштів місцевого бюджету – 22%, пасивність та необізнаність/непоінформованість населення – 19,8%, недостатній рівень згуртованості громади – 13%.

Таблиця 1.

Результати опитування щодо того, що найбільше заважає покращенню ситуації у громаді, 2020-2021 рр [2, с. 110]

№		%
1.	Загальна криза в Україні	47,9
2.	Відсутність інвестицій	37,4
3.	Відсутність чи недостатня кількість підприємств	34,4
4.	Недостатня співпраця влади і громади	23,1
5.	Неефективне використання коштів місцевого бюджету	22,0
6.	Низька спроможність депутатів місцевої ради	20,6
7.	Пасивність та необізнаність/непоінформованість населення	19,8
8.	Недостатній рівень згуртованості громади	13,0
9.	Недостатній рівень досвіду голови громади	12,9
10.	Низький рівень медичних послуг	12,4

Для запровадження дієвих механізмів участі громадян в управлінні громадою необхідно провести ряд заходів:

1. Затвердження Статуту громади (включно з положеннями про порядок реалізації механізмів демократії участі – громадський бюджет, громадські слухання, місцеві ініціативи, збори громадян за місцем проживання).

2. Вдосконалення сайту громади. Створити на офіційному сайті громади пункт меню із назвою «Демократія участі» і в ньому розмістити підрозділи «Громадські слухання», «Громадський бюджет», «Місцеві ініціативи», «Збори громадян за місцем проживання». Сайти багатьох громад містять інформацію тільки про окремі механізми участі громадян в управлінні.

3. Проведення широкомасштабних інформаційних кампаній з метою підвищення обізнаності мешканців про їхні права, можливості та важливість участі у прийнятті рішень.

4. Використання соціальних мереж для комунікацій. Перевагами використання соціальних мереж для комунікацій є: широке охоплення аудиторії; більш неформальний спосіб спілкування; взаємодія та обмін інформацією в реальному часі; швидке поширення інформації.

5. Організація регулярних громадських консультацій з мешканцями громади. Це можуть бути публічні збори, форуми, круглі столи або конференції, де громадяни можуть висловлювати свої думки, ідеї та пропозиції з приводу важливих рішень та проектів.

6. Створення сприятливих умов для розвитку громадських об'єднань та організацій, які представляють інтереси різних груп мешканців.

Висновки. Активізація участі мешканців громади в управлінні нею принесе значну суспільну користь як для громадян, так і для органу місцевого самоврядування – це, зокрема: зміцнення демократії; збільшення довіри до влади; розширення спектру ідей та рішень, покращення якості прийнятих рішень; посилення відповідальності та ефективності; зростання соціальної активності громадян. Загалом, активізація участі громадян в управлінні громадою має потенціал змінити спосіб, яким влада працює і взаємодіє з громадянами. Це сприяє створенню більш справедливих, розумних та стало-орієнтованих на громадські потреби рішень.

Список використаних джерел:

1. Конституція України (№ 254-к/96-ВР від 28.06.1996 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2024)
2. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати шостої хвилі соціологічного дослідження. Аналітичний звіт Council of Europe. 2021. 157 с.

Мосій Ольга Бориславівна,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту та адміністрування

Тернопільського національного технічного

університету ім. Івана Пулюя,

м. Тернопіль, Україна

ORCID [https://orcid.org/orcid-search/search?searchQuery=0000-0002-5131-](https://orcid.org/orcid-search/search?searchQuery=0000-0002-5131-761X)

761X

Самодал Яна Андріївна,

студент магістратури

Тернопільського національного технічного

університету ім. Івана Пулюя,

м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

Розвиток соціальних ініціатив територіальних громад є складовою реформи децентралізації влади. Вирішення значної частини соціальних питань покладається на територіальні громади. Це є особливо актуальним сьогодні, у час війни, бо кількість осіб, які знаходяться у складних життєвих обставинах є значною, і щораз збільшується. Надання соціальних послуг на місцях дозволить покращити їх якість і доступність, збільшити їх обсяг, покращити якість послуг у сфері соціального захисту населення.

Результати проведеного опитування громадян «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування» показали, що у 2021 році тільки 32,7% населення оцінило якість соціального захисту як добру, середню оцінку